

TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİ TURKISH LIBRARIANSHIP

TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİ / *TURKISH LIBRARIANSHIP*

Yayımlayan / *Publisher*: Türk Kütüphaneciler Derneği / *Turkish Librarians' Association*

Cilt / *Volume* 38 • Sayı / *Issue* 2 • Haziran / *June* 2024

İçindekiler / *Contents*

Sayfa / *Page*

Araştırma Makaleleri / *Research Articles*

Mehmet Ali Akkaya. Belediye Halk Kütüphanelerinde Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Kullanıcılarda Yarattığı Algı ve Seçmen Tercihine Etkisi: İzmir Örneği / *The Perception of Municipal Public Libraries' Services for Children and Its Effect on Voter Preferences: The Case of Izmir* 77

Okuyucu Mektupları / *Reader Letters*

Zehra Taşkın. Sürdürülebilir Bilimsel İletişim için Açık Atıf Verisi / *Open Citations for Sustainable Scholarly Communication* 99

Kitap Tanıtımı / *Book Review*

Esra Piroğlu. Güncel Bilgi ve Belge Yönetimi Uygulamaları / *Current Information and Document Management Research and Practices* 105

CİLT / *VOLUME* 38 SAYI / *ISSUE* 2 HAZİRAN / *JUNE* 2024

Başeditör / Editor-in-Chief

Doç. Dr. Tolga Çakmak, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, tcakmak@hacettepe.edu.tr

Editörler / Editors

Doç. Dr. Şahika Eroğlu, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, sahikaeroglu@hacettepe.edu.tr

Doç. Dr. Kasım Binici, Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, kbinici@karatekin.edu.tr

Dil Editörleri / Language Editors

Doç. Dr. Güler Demir, Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, gulerdemir2009@gmail.com

Doç. Dr. Emre Yağlı, Hacettepe Üniversitesi Üniversitesi İngiliz Dil Bilimi Bölümü, yaqli@hacettepe.edu.tr

İstatistik Editörü / Editor-in-Statistics

Dr. Öğr. Üyesi Onur Toka, Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü, onur.toka@hacettepe.edu.tr

Editör Yardımcıları / Editorial Assistants

Dr. Meltem Dişli, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, meltem.disli@hacettepe.edu.tr

Dr. Selda Ekici, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, sekici@metu.edu.tr

Mustafa Kerem Kahvecioğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi, kerem.kahvecioglu@bilgi.edu.tr

Hacı Ali Atar, Çankırı Karatekin Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, hacialiatar@karatekin.edu.tr

Feride Aydın Çolak, Uşak Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, feride.colak@usak.edu.tr

Sekretarya / Secretariat

Sebahat Keçici, TED Üniversitesi Ayşe Ilıcak Kütüphanesi, sebahat.kecici@tedu.edu.tr

Yayın Yönetmeni / Production Editor

Müberra Yılmaz, TED Üniversitesi Ayşe Ilıcak Kütüphanesi, muberraylmz123@gmail.com

Son Okuma / Proofreading

Sercan Tırnavalı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, sercan.tirnavali@tbmm.gov.tr

Esmâ Bağcı, Konya İl Halk Kütüphanesi, esmabagci@hacettepe.edu.tr

Simge Kaya, TED Üniversitesi, simge.kaya@tedu.edu.tr

Türk Kütüphaneciliği, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin resmi yayın organıdır. Dergide bilgi ve belge yönetimine ilişkin sorunları inceleyen ve çözüm önerileri sunan Türkçe veya İngilizce özgün bilimsel (hakemli) makaleler, görüşler, okuyucu mektupları, kitap değerlendirmeleri ve çeviri yazılarına yer verilmektedir. Dergide yer alan makaleler *Türkiye Makaleler Bibliyografyası*, *Emerging Sources Citation Index (ESCI)*, *Library and Information Science Abstracts (LISA)*, *Library, Information Science and Technology Abstracts (LISTA)* ve *TÜBİTAK-ULAKBİM TR Dizin*'de dizinlenmektedir. *Türk Kütüphaneciliği* açık erişimli bir dergidir. Yazılarda belirtilen düşünce ve görüşlerden yazarları sorumludur. Gönderilen yazılar Editörler Kurulu'nun incelemesinden geçer.

Turkish Librarianship is the quarterly journal of Turkish Librarians' Association. It is a peer-reviewed journal publishing original scientific (refereed) articles, opinion papers, letter to editors, book reviews, translations on information management in Turkish and in English. Articles that appear in *Turkish Librarianship* are indexed in the *Emerging Sources Citation Index (ESCI)*, *Library and Information Science Abstracts (LISA)*, *Library, Information Science and Technology Abstracts (LISTA)*, *Bibliography of Articles in Turkish Periodicals* and *TUBITAK ULAKBİM TR Index*. *Turkish Librarianship* is an open access journal. The opinions expressed are those of the authors only. They do not necessarily represent the views of *Turkish Librarianship*. All Submissions to the *Turkish Librarianship* are subjected to assessment by the Editorial Board and evaluation by the peer review board.

Yönetim Yeri / Managing Office: Necatibey Cad., Elgün Sok. 8/8, Kızılay 06440 Ankara / Türkiye

Tel/Phone: +90 (312) 2301325 • Faks / Fax: +90 (312) 2320453

İçindekiler / Contents

Sayfa / Page

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Mehmet Ali Akkaya. Belediye Halk Kütüphanelerinde Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Kullanıcılarda Yarattığı Algı ve Seçmen Tercihine Etkisi: İzmir Örneği / *The Perception of Municipal Public Libraries' Services for Children and Its Effect on Voter Preferences: The Case of Izmir* 77

Okuyucu Mektupları / Reader Letters

Zehra Taşkın. Sürdürülebilir Bilimsel İletişim için Açık Atıf Verisi / *Open Citations for Sustainable Scholarly Communication* 99

Kitap Tanıtımı / Book Review

Esra Piroğlu. Güncel Bilgi ve Belge Yönetimi Uygulamaları / *Current Information and Document Management Research and Practices* 105

Belediye Halk Kütüphanelerinde Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Kullanıcılarda Yarattığı Algı ve Seçmen Tercihlerine Etkisi: İzmir Örneği

The Perception of Municipal Public Libraries' Services for Children and Its Effect on Voter Preferences: The Case of İzmir

Mehmet Ali AKKAYA*

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada, Türkiye'de belediyecilik geleneğinin köklü geçmişinin olduğu İzmir'in merkez ilçelerinde yerel yönetimlerin sorumluluğunda çocuklara hizmet veren halk kütüphanelerinin seçmen kimliği ile kullanıcılarda yarattığı memnuniyet düzeyi ve söz konusu memnuniyetin seçmen tercihlerine etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çocuklar ile ebeveynlerinin kütüphane ve hizmetlerine ilişkin yaklaşımlarındaki farklılıklar ve memnuniyetleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını serimlemek, araştırmanın bütünlüyci hedefidir.

Yöntem: Araştırmada yerel yönetimlerin kütüphane hizmetleri ile söz konusu hizmet yelpazesinde çocuklara yönelik hizmetlerin önemi ve etki alanının ele alındığı genel değerlendirme ve kavramsal arka planın kurgulandığı bölümlerinde betimleme yönteminden yararlanılmıştır. 5-15 yaş arası çocuklara yönelik hizmetlerin çocuklar ve aileleri üzerinde yarattığı algı ile bu algının seçmen kimliği ile ailelerin tercihlerine etkisinin ortaya konulmasında ise anket tekniğinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda, aynı zamanda çocuklara yönelik hizmetleriyle de ön plana çıkan İzmir'in merkez ilçelerinden nüfus dağılımı dikkate alınarak ve basit rastgele seçilen katılımcılara yapılandırılmış sorular yöneltilerek anket uygulanmıştır. Araştırma kapsamında 403 çocuk ve 5-15 yaş arası en az bir çocuğu olan 806 ebeveynle görüşülmüş ve anketi yanıtlamaları istenmiştir.

Bulgular: Katılımcı olarak rastgele seçilen çocuklar ve ebeveynleri ile yapılan anket uygulamasından derlenen veriler, çalışmanın amaç ve hipotezine uygun olarak incelenmiş ve analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan çocukların belediyelerin verdiği kütüphane hizmetlerinden genel olarak memnun oldukları, bununla birlikte ailelerin kütüphanelerin hizmetleri konusunda yeteri kadar bilgilendirilmediklerini düşündükleri tespit edilmiştir.

Sonuç: Ankete verilen yanıtların analizi ve çalışmanın amacı ile ilişkilendirilmesinden, çocukların kütüphane hizmetlerinden tam bir bilinçlilik hali ile yararlanmadıkları, ailelerin ise sunulan kütüphanene hizmetlerini temel belediyecilik hizmeti olarak gördükleri ve bu noktadaki algılarının seçmen olarak oy tercihini belirleme potansiyeline sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özgünlük: Halk kütüphanesi hizmetlerinin yerel yönetim eliyle mi yoksa merkezi yönetimle mi daha başarılı olacağı sorusunun yanıtının hala yüksek sesle tartışıldığı ülkemizde soruna seçmenlerin gözünden ve seçmenlerin çocuklarına yönelik duyarlılıkları üzerinden yaklaşan çalışma, bu yönü ve kapsayıcılığı ile ulusal literatür için bir ilktir. Kullanıcı memnuniyetinin çocuklar ve ebeveynleri için ayrı ancak aynı anda ölçüldüğü ve seçmenin oy tercihindeki yönelimin söz konusu memnuniyet algısına bağlı olarak sorgulandığı araştırmanın bu açıdan da disiplinin tüm paydaşları için anlamlı olduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Halk kütüphanesi, belediye kütüphanesi, çocuk kullanıcı, kullanıcı memnuniyeti, seçmen, İzmir.

* İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir, Türkiye. E-posta: mali7akkaya@gmail.com
İzmir Kâtip Çelebi University, İzmir, Türkiye. Email: mali7akkaya@gmail.com

ABSTRACT

Purpose: In this study, it is aimed to reveal the voter identity of the public libraries serving children under the responsibility of local governments in the central districts of Izmir, where the tradition of municipalism has a deep-rooted history in Turkey, and the level of satisfaction created by the users and the effect of this satisfaction on voter preferences. It is the integrative goal of the research to reveal whether there is a significant relationship between the differences in the approaches and satisfaction of children and their parents towards the library and its services.

Method: The descriptive method was utilized in the general evaluation and conceptual background sections of the study, where the library services of local governments and the importance and impact of services for children within the range of services in question were discussed. The survey technique was utilized to reveal the perception created by services for children between the ages of 5-15 on children and their families and the impact of this perception on voter identity and the preferences of families. In this context, a questionnaire was administered by asking structured questions to participants selected randomly from the central districts of Izmir, which also stands out with its services for children, taking into account the population distribution. Within the scope of the research, 403 children and 806 parents with at least one child between the ages of 5-15 were interviewed and asked to answer the questionnaire.

Findings: The data compiled from the questionnaire application made with randomly selected children and their parents were examined and analyzed in accordance with the purpose and hypothesis of the study. According to the findings, it was determined that the children participating in the research were generally satisfied with the library services provided by the municipalities, however, they thought that the families were not sufficiently informed about the services of the libraries.

Implications: From the analysis of the answers given to the questionnaire and associating it with the purpose of the study, it was concluded that the children did not benefit from the library services with full awareness, that the families saw the services offered to the library as the basic municipal service, and that their perceptions at this point had the potential to determine the choice of voters.

Originality: In our country, where the answer to the question of whether public library services will be more successful with the local or central government is still being discussed loudly, the study, which approaches the problem from the eyes of the voters and their sensitivities towards their children, is a first for the national literature with this aspect and inclusiveness. The research, in which user satisfaction is measured separately but simultaneously for children and their parents, and the orientation of the voter's choice is questioned depending on the perception of that satisfaction, is considered to be meaningful for all stakeholders of the discipline in this respect.

Keywords: Public library, municipal library, child user, user satisfaction, voter, Izmir.

Giriş

Yaşadığı çevreyle birlikte var olmak ve bu çevreyle sürekli bir etkileşim halinde kalmak, insanın en karakteristik özelliklerinden biridir. Beşeri unsurlar kadar doğanın ve doğayı paylaştığı diğer canlıların da sahnede olduğu bu etkileşim ağı, aynı zamanda insanın her türlü yapıp etmesinin ifadesi olan kültürün ortaya çıkıp vücut bulduğu alandır. Türk Dil Kurumu tarafından; “tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” (Güncel Türkçe Sözlük, 2023) şeklinde tanımlanan kültürün sürekliliğinin ön koşulu ise, insanın bu sahnenin tüm diğer aktörleriyle birlikte var olabilme becerisini göstermesidir. Söz konusu becerinin gerçekliğe dönüşmesi aynı zamanda insanlığın ortak belleğinin inşası anlamına gelmektedir.

Genel yaklaşımla insanın, kültürel üretimini bilgiye dayalı kültür ve halka özgü kültür olmak üzere iki ana kanal besler. Ancak insanın binlerce yıllık evrimi, bu iki kültür alanının kesin çizgilerle birbirinden ayrılamayacağını göstermiştir (Burke, 2021, s. 43). Bu noktada deneyimlenen asıl doğru, ikili karşıtlığı

kalın çizgilerle birbirinden ayırmadan, ortaya konan deneyimlerin aktarılmasına ve gelecekte yeni esinlere dönüşmesine aracılık edebilmektir. Aynı zamanda insanın dünyada var olabilmesinin gereklerinden biri olan beceri ancak kültürel aktarımın devamı ile mümkündür. Kültürel süreklilik olarak da ifade edilebilecek kültürel aktarım, daha tutucu ve yüksek düzeyde çeşitliliğe sahip genetik aktarımdan farklı olarak, daha değişken ve hızlı bir aktarım kapasitesine sahiptir (Luca ve Sforza, 2021, s. 171). İnsanlık tarihinin en belirgin çizgilerini oluşturan bu aktarımı ve hızını yönlendiren en önemli unsurlardan biri ise kültürün ortaya çıktığı ve paylaşıldığı çevredir. Günümüzde söz konusu çevre idari yapılanmada daha çok “belediye” olarak tanımlanan toplumsal yaşam alanlarından oluşmaktadır.

İlgili mevzuatta “belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” (Belediye Kanunu, 2005) olarak tanımlanan belediyeler, kent ve kentli kimliğine bağlı olarak, günümüzün en yaygın toplumsal yaşam alanlarıdır. Genel bir yaklaşımla; farklı sosyal sınıflardan oluşan bir toplumun, yapay çevreyi doğal çevreye egemen kıldığı bir ortamda ve kentsel yaşam kurallarına uygun olarak yaşamlarını sürdürdükleri yerleşme yeri olarak nitelenen kent kavramına ilişkin farklı disiplinlerde yapılmış çok sayıda tanım vardır (Mumford, 1997; Kaya, Şentürk, Danış ve Şimşek, 2008). Türk Dil Kurumu tarafından “tarım dışı etkinliklere, özellikle işleyim ve hizmet etkinliklerine dayalı, on binden daha kalabalık nüfuslu yerleşim yeri” (Güncel Türkçe Sözlük, 2023) şeklinde tanımlanan kent kavramı ve kapsamına bakış açısı değiştikçe, tanımı da değişmektedir. Nüfus büyüklüğü, idari statü, nüfusun yapısı, iş bölümü ve uzmanlaşma, örgütlenme biçimi, işlev alanlarındaki farklılaşma, iş gücünün sektörel dağılımı, heterojenlik, fiziksel doku, üretimin yapısı gibi ölçütler söz konusu değişikliği şekillendiren temel dinamiklerdir (Dinçer’den aktaran Kaya, 2017, ss. 4-5). Günümüzde bu değişimin en dinamik araçları, doğrudan ve/veya dolaylı olarak bilgi üzerine inşa edilmiş durumdadır. Söz konusu yakınsama, “yerel yönetimler” olarak da tanımlanan belediyelerin bilgi tabanlı hizmet sunum sorumluluğunun da çıkışı ve yaygınlaşma noktasıdır.

Belediyeler, sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmakla mükelleftir. Mevzuatla belirlenen tanım ve sorumluluklar çerçevesinde, belediye yapısının ayırt edici temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Yılmaz, 2016; Alaca ve Topal, 2023);

- Belirli bir yörede yaşayanların “ortak” gereksinimlerini karşılamak üzere kurulmuştur,
- Yönetimi toplumun seçtiği kişilerden oluşur,
- Özerk bir yapıya sahiptir,
- Tüzel bir kişiliğe sahiptir.

Belediyeler, hizmet verdikleri bölgenin kültürel ve toplumsal yapısı, o bölgede yaşayan insan profili ile onların beklentileri hakkında doğrudan gözlemlerin yapılabilirdiği ve daha doğru bilgilerin derlenebildiği kurumlardır. Derlenen bilgiler ve gözlemler ışığında vatandaşlarının çok farklı alanlardaki taleplerini karşılamayı hedefleyen belediyelerin yürüttükleri/yürütmeleri beklenen etkinliklerden biri de kültür ve sanat faaliyetleridir (Polat ve Akkaya, 2016, s. 320). Bu sorumluluk, ilgili mevzuatla da vatandaşların lehine güvence altına alınmıştır. 5393 sayılı Kanun kapsamında belediyelerin görevleri; “imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı..., kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapmak ve yaptırmak” (Belediye Kanunu, 2005) olarak belirlenmiştir. Belediyelerin asli görevleri arasında yer alan kültür hizmetleri bağlamında ise Kanun’un 77’nci maddesinde; “Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal

hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular” (Belediye Kanunu, 2005) denilmektedir. Türkiye’deki belediyeçilik sistem ve anlayışının önemli bir parçasını oluşturan, hizmet verilen vatandaş ve seçmen popülasyonu açısından ülkemizdeki nüfusun büyük bir bölümünün yaşadığı yerleri kapsayan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu da benzer biçimde büyükşehir belediyelerine kent kültürü ve belleği ile ilgili sorumluluklar getirmektedir. İlgili kanunun 7’nci maddesinde; “Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek;... Gerektiğinde mabetler ile sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak...” (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004) şeklinde ifade edilen görevler, büyükşehir belediyelerinin bu yönlerdeki sorumluluklarını kapsamaktadır.

Yukarıda özetlenen ilgili mevzuat unsurlarına göre yöre halkına, vatandaşlara ve seçmenlere kütüphane hizmeti vermek, belediyelerin asli vazifelerindedir. Bunun yanı sıra, eğitimi destekleme adına yapılacak tüm faaliyetler belediyelerin görevleri arasında yer almaktadır ve kütüphaneler söz konusu hizmetlerden ayrı değerlendirilemez. Bu nedenle yerel düzeyde kütüphane ve bilgi hizmetleri, belediyelerin kültürel hizmetler kapsamında düşünüp planladıkları ve gerçekleştirdikleri, yerel ve ulusal düzeyde katma değer anlamında belki de en fazla yararın elde edildiği hizmetlerdendir (Hajek ve Stejskal, 2017, s. 569).

Bu çalışmada, Türkiye’de köklü belediyeçilik geleneği olan İzmir’in merkez ilçelerinde yerel yönetimlerin sorumluluğunda çocuklara hizmet veren halk kütüphanelerinin; seçmen kimliği ile çocukların ebeveynlerinde yarattığı memnuniyet düzeyi ve söz konusu memnuniyetin seçmen tercihlerine etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada, tüm paydaşlar için bu kapsamda bir değer yaratılmaya çalışılmıştır. Katılımcı olarak rastgele seçilen çocuklar ve ebeveynleri ile yapılan anket uygulamasından derlenen veriler, çalışmanın amaç ve hipotezine uygun olarak incelenmiş ve analiz edilmiştir. Araştırmada, belediye kütüphaneciliği açısından ulusal ölçekte farklı bir farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır

Kavramsal Arka Plan

İşleyişlerine bakıldığında, yerel bilgi merkezi olma özellikleri ile ön plana çıkan kent arşiv ve kütüphanelerinde bu yerellik sınırlarını belirleyen unsur kentin kendisidir. Bu bağlamda kente doğru bakmak ve kentle birlikte kentliyi doğru anlamak, kent (belediye) kütüphanesinin doğru yola çıkışının başlangıcını oluşturur. Söz konusu etki ağı ve koşullar dikkate alındığında; belediye kütüphanesi; genellikle yerel yönetimler tarafından kurulan ve belediyeye bağlı olarak hizmet veren yerel kamu kütüphanesidir ve bu yanı ile tür olarak halk kütüphanesi kapsamına girer. Bir başka deyişle, halk kütüphanesi türünün, halk kütüphanesi, kent kütüphanesi, semt kütüphanesi, bölge kütüphanesi, merkez kütüphane, eyalet kütüphanesi, belediye kütüphanesi olarak adlandırılabilen biçimleri/typleri/türleri bulunduğu söylenebilir. Söz konusu türler arasında en sık rastlanan kütüphane ise, aynı zamanda geleneksel halk kütüphanelerinin temel yapısal unsurlarına ve hizmet felsefesine en yakın noktada duran belediye kütüphaneleridir (Konya, 2017; Altay, 2018, Yılmaz, 2019).

Kütüphane hizmetlerinin yerel yönetimlerce hayata geçirilmesi süreci Türkiye’de daha çok yeni bin yıl ile birlikte daha çok gündem olan bir konudur. Zira özellikle büyükşehirlerin gelişmiş altyapıları ve ekonomik olanakları, yerel yönetimlerin aralarında belediye kütüphanelerinin de yer aldığı bilgi ve eğitim hizmeti verme süreçlerinin yolunu çizer. Bu süreçte özellikle 2015 yılından sonra belediyeler tarafından sunulan kütüphane hizmetlerinin hem nitelik hem nicelik açısından değişim ve gelişim gösterdiği, her geçen yıl konunun farklı

açılardan ele alındığı gözlenmektedir. Konu ile ilgili literatürdeki araştırmalara bakıldığında belediyelerin kütüphane hizmeti verip veremeyeceği, bu hizmeti hangi şartlarda verebileceği, halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devredilmesi, belediye kütüphaneleri tarafından sunulan örnek hizmetler/iyi uygulama örnekleri ve örnek belediyeler şeklinde öncelikli birtakım noktalara odaklanıldığı gözlenmektedir (Alaca ve Topal, 2023, s. 249). Belediye hizmetlerinin seçmen tercihlerine etkisinin söz konusu çalışmalarda doğrudan konu edinilmemesi, bu çalışmanın özgünlüğünü artırmaktadır.

Türkiye'de bilgi toplumu olma yolunda e-Avrupa+, e-dönüşüm Türkiye vb. somut adımların atılmaya başlandığı 2000'li yılların başlarından itibaren özellikle ülkenin kalkınmış büyükşehirlerindeki belediyelerin bilgi erişim, bilgi sunma hizmetlerine bakış açılarının değiştiği görülmektedir. Değişim, beraberinde İstanbul, Bursa, İzmir, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri gibi büyükşehirlerdeki belediyelerde, belediye kütüphaneleri açılmasını ve kütüphanelerin üssel olarak artmaya başlamasını tetiklemiştir. Bu durumu Türkiye'nin bilgi toplumuna geçiş süreciyle birlikte, kamu yönetiminde yaşanan paradigma değişimiyle ilişkilendirmek mümkündür. Yaşanan süreçte Türkiye'de yerleşme ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve daha özerk hale getirilmesi düşüncesi, sürekli olarak gündemde kalan bir konu olmuştur. Bu dönemde, "kamuda yeniden yapılanma" olarak isimlendirilen kütüphane, müze gibi eğitim ve kültür kurumlarının yerel yönetimlere devredilmesi konusunda da önemli tartışmalar yapılmış ve atılan adımlar olmuştur (Demircioğlu Faydalıgül ve Yılmaz, 2007; Yılmaz, 2013; Akman ve Akman, 2016; Canata, 2016). Tüm bu yaşananlar, Türkiye'de belediye kütüphanelerinin günümüze kadar olan evrimini belirleyen ve toplumsal algıyı şekillendiren sürecin katalizör etkiye sahip arka planıdır.

21'inci yüzyıl kent yaşamının önemli birleştirici bağlarından biri olan ortak kültürün inşası, bilginin toplumda özgür dolaşımı ve paylaşımıyla mümkündür. Bu ön koşul, aynı zamanda bugün dünyanın üstesinden gelmek zorunda olduğu çok kültürlülüğün kültürel uyuma dönüştürülmesi sürecinin de çok önemli bir adımıdır. Bilgi ile kültür arasındaki bu organik bağın adeta yeniden keşfi, önemli ve öncelikli hale gelmesi, insanların bilgi ile olan ilişkilerini tüm yönleri ile ele alan bilgi kültürü kavramını ön plana çıkarmıştır (Burke, 2017). Bu fark edişin belediye kütüphanelerini de ilgilendiren anlamı, kent yaşamında bilgiden doğrudan beslenen bir kültürel uyum, iş birliği ve sürekliliktir. İnternet ve buna bağlı olarak sosyal medya dünyasının günümüzde eriştiği etkileşim hızı ve yoğunluğu, pek çok kurum gibi belediye kütüphanelerini de hizmetleri konusunda daha duyarlı ve kullanıcı odaklı olmaya zorlamış durumdadır (Polat, 2023, s. 158). Bu noktada belediye yöneticilerinin temsil ettiği ideolojiyi de aşan, seçmen kimliği ve tercihini gözetken yaklaşım demokrasinin gereği olmalıdır.

Belediye kütüphanesi, hizmet verdiği yörede yaşayanların bilgi kültürünü (bilgi ile ilişkilerini) güçlendirmek, bilgi gereksinimlerini karşılamak ve bir insan hakkı olan "herkes için" bilgiye erişim hakkını sağlamak; toplumsal değişim için güçlü bir araç olmak; yöresinin toplumsal kalkınmasına/refahına katkıda bulunmak; bulunduğu yörede hizmet verdiği toplumun kültürel kimliğini destekleyerek biçimlendirmek ve geliştirmek; bireylerin bilgi, farklı fikir ve düşüncelere erişimini sağlayarak, düşünce özgürlüğüne ve hoşgörüyü dayalı demokratik bir toplumun oluşturulması, yaşatılması ve güçlendirilmesinde rol almak gibi sorumlulukları üstlenmelidir. Aynı zamanda kurumsal amaçlar olarak değerlendirilebilecek bu sorumluluklar bağlamında belediye kütüphanesinin işlevleri ise şunlardır (Freeman ve Blomley, 2018; Yılmaz, 2019);

- Yörede yaşayan tüm birey (çocuk, genç, yetişkin ve yaşlı) ve grupların eğitim, kültür, boş zamanları değerlendirme alanları ile ilgili bilgi gereksinimlerini karşılamak.
- Bireylerin kişisel yaratıcılık ve gelişimlerine, sunduğu bilgi kaynakları ve hizmetleri ile katkıda bulunmak.

- Bireylerin örgün ve yaygın eğitimleri ile bağımsız (kendi kendine) öğrenme süreçlerini desteklemek.
- Bireylerin kültürel yaşama katılımlarını sağlamak ve kültürel gelişimlerini desteklemek.
- Toplum üyelerinin boş zamanlarını olumlu biçimde geliştirmelerine olanak sağlamak ve desteklemek.
- Toplumda okuma kültürü (alışkanlığı) yaratmak ve güçlendirmek.
- Yörede yaşayanlarda kütüphane kullanma kültürü (alışkanlığı) oluşturmak ve geliştirmek.
- Bireylerin bilgi okuryazarlığı becerisi kazanmalarına ve geliştirmelerine yardım etmek.
- Bireylere buluşma, toplumsallaşma (sosyalleşme) ve yüz yüze iletişim için olanak (üçüncü mekân) sağlamak.
- Toplumdaki kültürel çeşitliliği bilgi kaynakları ve hizmetleri ile yaşatmak ve desteklemek.
- Yerel kültürel mirası bütün çeşitliliği ile toplamak, düzenlemek, korumak ve erişime sunmak.
- Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeleri kütüphane işlem ve hizmetlerine yansıtma.
- Kütüphanedeki tüm işlem ve hizmetlerde mesleki etik ilkelere uymak.
- Kütüphane işlem ve hizmetlerinde alandaki yenilikçi yaklaşım ve uygulamaları benimsemek.
- Kütüphanenin tüm işlevlerini toplumsal dışlanma ile mücadele etmek bağlamında engelliler ve diğer dezavantajlı (yaşlı, hasta, eve bağlı, mahkûm, evsiz vb.) gruplar için de gerçekleştirmek.

Belediye kütüphaneleri tıpkı halk kütüphaneleri gibi temelde kütüphane koleksiyonunu oluşturan bilgi kaynaklarının korunması ve bakımı, örgün eğitime destek olacak yaygın eğitim ve öğretim, araştırma ve kullanıcıların boş zamanları değerlendirme gereklerini yerine getirmek (Polat ve Akkaya, 2016; Konya, 2017; Yılmaz, 2019) için hizmete sokulur. Bu noktada merkezi otoriteye bağlı halk kütüphaneleri ile belediye kütüphaneleri arasındaki en önemli ayırım, yerellik unsurunun sürecin her unsuru ve aşamasında çok daha fazla ön planda tutulmasıdır.

Günümüzün değişen kent ve kentli anlayışı ile demografik değişimi sürekli hale gelen kent yaşamı, belediye kütüphanelerine yaklaşımla birlikte bu bilgi merkezlerinden beklentileri, kütüphanelerin kurumsal yetenek ve yeterliliklerini de farklılaştırmaktadır. Söz konusu farklılaşmalardan biri de yerel yönetimlerde nihai müşteri ve/veya asıl hedef kitle anlamına gelen seçmen algısı üzerindedir. Belediyelerin sunduğu kütüphane hizmetlerinin seçimde karşılık bulduğu anlam ve değer, her geçen gün oy tercihinde daha belirleyici hale gelmektedir. Bu belirleyici unsur olma ayrıcalığında seçmen üzerinde etkili olan özel alanlardan birinin de çocuklara yönelik kütüphanecilik hizmetleri olduğu değerlendirilmektedir. Çalışma, bu değerlendirme esas alınarak planlanmıştır. Söz konusu plan dâhilinde çalışmanın amaç ve kapsamı ile kullanılan yöntem aşağıda ayrıntılandırılmıştır.

İzmir’de Belediye Halk Kütüphaneleri

Günümüze ulaşan tarihi ve arkeolojik bulgular ışığında 8 bin yılı aşkın bir süredir farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptığı bilinen İzmir, Antik Yunan ve İyon medeniyetleriyle parlayan yıldızını, Roma İmparatorluğu’nun küçük Asya’daki yönetim merkezlerinden biri olarak daha da belirgin hale getirmiştir. Bu önemseme, Bizans İmparatorluğu ile başlayıp Türkiye Cumhuriyeti ile tamamlanan kente hâkim olan erk silsilesi içinde de varlığını devam ettirmiştir (Galland, 2003, s. 32; Doğer, 2020, ss. 31-32).

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminde yer alan 2022 yılı sonu verilerine göre toplam nüfusu 4.462.056 olan (TÜİK, 2023) İzmir, yalnız günümüz Türkiye’sinin en büyük ve farklı açılardan ulusal gündemi belirleyen kentlerinden biri değildir. “Güzel İzmir” olarak da kimliklendirilen kent, tarih boyunca bünyesinde yer

aldığı devletlerin ve medeniyetlerin hemen tamamında toplumsal kültürel uyumun ve birlikteliğin en önemli birleştirici aktörlerinden biri olmuştur. Anadolu'nun kültür sürekliliğindeki ayrıcalıklı yanıyla da ön plana çıkan İzmir, bu yönüyle Ege'nin renkli tarihinin bir harmanı, farklı kültürlerin, yaşam tarzlarının, inançların (Müslüman, Hıristiyan, Musevi, Ermeni, Rum vb.) binlerce yıldır bir arada barış içinde yaşadığı bir hoşgörü şehri ve kavimler kapısıdır (İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2023). Söz konusu dinamik yapı, kente hareketli nüfus trafiğine sahip bir kimlik kazandırmıştır (İpek, 2018, s. 201). Bu kimliğini Osmanlı İmparatorluğu döneminde gayrimüslim tebaanın yaşam pratikleri ve İmparatorluğa kattıkları ile daha derinlikli hale getiren kent, genç Türkiye Cumhuriyetinden itibaren ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve toplumsal devinimini şekillendiren şehirlerden biridir (Akkaya ve Polat, 2020, s. 124). Kent bugün de toplumsal renkliliğini ve kültürel zenginliğini büyütüp beslemeye devam etmektedir.

Siyasi yapılanmasında 30 ilçenin yer aldığı İzmir'in merkezini sınırlayan ve çocuklara yönelik kütüphane hizmetleriyle ön plana çıkan 11 ilçe, bu çalışmanın da kapsamını oluşturmaktadır. Kentin toplam nüfusunun %66,48 (2.966.488 kişi)'ine karşılık gelen merkez ilçelerdeki nüfusun dağılımı, Tablo 1'de gösterilmiştir. Söz konu çevre aynı zamanda kentte farklı kütüphanelere farklı sorumluluklar getiren kültürel devinim ve paylaşım hareketliliğinin en yoğun olduğu alandır.

Tablo 1

Merkez İlçelerin Nüfus Dağılımı

İlçeler	İlçe Toplam Nüfusu	İlçe Erkek Nüfusu	İlçe Kadın Nüfusu	İl Nüfusu İçindeki Oranı (%)
Balçova	80.721	39.970	40.751	1,81
Bayraklı	298.519	148.489	150.030	6,69
Bornova	454.470	223.915	230.555	10,19
Buca	522.404	260.026	262.378	11,71
Çiğli	214.065	106.630	107.435	4,80
Gaziemir	137.754	68.981	68.773	3,09
Güzelbahçe	37.753	18.338	19.415	0,85
Karabağlar	479.338	235.831	243.507	10,74
Karşıyaka	346.264	161.749	184.515	7,76
Konak	332.277	162.212	170.065	7,45
Narlıdere	62.923	30.653	32.270	1,41
Toplam	2.966.488	1.456.794	1.509.694	66,50

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK, Ocak 2023

Çalışma kapsamında anket uygulanan ilçelerin tamamında, yürütücülüğü belediyenin sorumluluğunda olan en az bir kütüphane (bilgi merkezi) mevcuttur. Bu bilgi merkezleri kütüphane, kent kitaplığı, kent arşivi, kent müzesi, kitaplık, semt kitaplığı, kültür merkezi, kent belleği merkezi, vapur kütüphane, dijital kütüphane, çocuk kütüphanesi, engelli kütüphanesi, müzik kütüphanesi ve kitap kafe gibi oldukça farklı çeşit ve temada hazırlanarak kent sakinlerinin hizmetine sunulmuş durumdadır. İzmir ve merkez ilçelerinde hizmet veren bilgi merkezi çeşitliliği, İzmir'deki yerel yönetimlerin başta halk kütüphanesi olmak üzere, bilgi merkezi hizmetlerinin farkında oldukları şeklinde yorumlanabilir. Söz konu çeşitlilik, kütüphanelerin ve hizmetlerinin belediyelerin yönetsel sistemlerindeki yapılanmada da görülmektedir.

Kütüphane hizmetlerini "Kültür ve Sanat Dairesi Başkanlığı" bünyesinde bulunan *Kütüphaneler Şube Müdürlüğü* eli ile yürüten İzmir Büyükşehir Belediyesi, idari yapılanma içinde aynı daire başkanlığı altında

bulunan Kent Arşivi ve Müzeler Şube Müdürlüğüne sahiptir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2023). Balçova, Bayraklı, Çiğli, Gaziemir, Güzelbahçe, Karabağlar, Konak ve Narlıdere belediyelerinde kütüphane hizmetleri *Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü*nün sorumluluğundadır (Balçova Belediyesi, 2023; Bayraklı Belediyesi, 2023; Çiğli Belediyesi, 2023; Gaziemir Belediyesi, 2023; Güzelbahçe Belediyesi, 2023; Karabağlar Belediyesi, 2023; Konak Belediyesi, 2023; Narlıdere Belediyesi, 2023). Bornova Belediyesi, kütüphane hizmetlerini *Kültür İşleri Müdürlüğü* ile kent sakinlerine ulaştırmaktadır (Bornova Belediyesi, 2023). Karşıyaka Belediyesi, Türkiye'deki ilçe, il ve hatta büyükşehir belediyelerinin alışlagelmiş kurumsal yapısından farklı olarak, kütüphane hizmetlerini *Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü* ile *Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü*nün sorumluluğunda yürütmektedir (Karşıyaka Belediyesi, 2023). Buca Belediyesinde ise yerel yönetim kütüphanecilik hizmetleri, Belediye idari yapılanması içerisinde *Kütüphane Müdürlüğü* düzeyinde yürütülmektedir (Buca Belediyesi, 2023).

Toplamda 320 bin kitaptan mürekkep koleksiyona sahip olan ve 27 farklı kütüphane/bilgi merkezi türü/kimliği ile kent sakinlerine hizmet veren büyükşehir ve 11 ilçe belediyesi, bu koleksiyon sayısı ile aynı sınırlılıklarda Bakanlığa bağlı hizmet veren halk kütüphanelerinin yeterlilik düzeyini yakalamış durumdadır. 100 bini aşan kullanıcı ve 70 bine yaklaşan üye sayılarıyla da belediye kütüphaneleri sürekli bir sayısal artış eğrisi göstermektedir (Balçova Belediyesi, 2023; Bayraklı Belediyesi, 2023; Bornova Belediyesi, 2023; Buca Belediyesi, 2023; Çiğli Belediyesi, 2023; Gaziemir Belediyesi, 2023; Güzelbahçe Belediyesi, 2023; İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2023; Karabağlar Belediyesi, 2023; Karşıyaka Belediyesi, 2023; Konak Belediyesi, 2023; Narlıdere Belediyesi, 2023). İlgili belediyelerin, kamuya açık verilerine bakıldığında, ödünç verilen koleksiyon sayısında da sınırlı ancak sürekli bir artış olduğu görülmektedir.¹ Kentin sosyal ve kültürel yaşamında en az Bakanlık başlısı halk kütüphaneleri kadar kullanım yaygınlığına erişen belediye kütüphanelerinin, sahip oldukları lokasyon zenginliği ve buna bağlı erişim kolaylıkları dikkate alındığında, kullanıcılara ulaşma ve etkileşim açısından daha avantajlı oldukları söylenebilir (Akkaya ve Polat, 2020, s. 130). Yukarıda özetlenmeye çalışılan ve görece olumlu kabul edilebilecek değişime karşın, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve merkez ilçelerinde kütüphane ve etkinlikleri bağlamında belediyeler eliyle sunulan hizmetlerin yeter düzeyde olduğunu söylemek olanaklı değildir. Bu noktadaki en büyük eksiklik, alanında eğitim görmüş uzman personelin kütüphane hizmetlerinin yeterlilik ve kalitesi üzerindeki belirleyici etkisinin yöneticiler tarafından henüz neredeyse hiç fark edilmemiş olmasıdır.

Amaç, Kapsam ve Yöntem

Yukarıda ilgili mevzuatla somutlaştırılmaya çalışılan belediye sorumluluğu bağlamında bu çalışmada, İzmir'in merkez ilçelerinde belediyelerin çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerinin çocuklar ve aileleri nazarındaki yeri, buna bağlı olarak belediye hizmetleri çerçevesindeki değeri ve "seçmen" tercihinin etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Söz konusu amaç odağında çalışmada üzerinde durulan ve mevcut durumun iyileştirilmesi adına elde edilen bulgular ışığında çözüm önerileri getirilen problem; "belediyelerin kültür hizmetlerinin önemli bir bileşeni olan kütüphane hizmetlerinin öneminin belediye yöneticileri, kütüphane çalışanları, seçmenler ve aileleri tarafından henüz yeterinde kavranamamış, bu nedenle de söz konusu hizmetlerin seçmen-seçilen ilişkisinde ikna aracı ile yeterlilik ölçeğine dönüşmemiş olmasıdır". Bu bağlamda araştırma sorusu ise, "Türkiye'de sürekliliği, farkındalığı ve yaygınlığı her geçen gün artan belediye kütüphaneleri kapsamında sunulan hizmetler, seçmenlerin oy tercihinde doğrudan etkili midir" biçiminde oluşturulmuştur. Belirtilen amaç ve ortaya konan problem bağlamında araştırmanın hipotezi, "İzmir'in merkez ilçe belediye

1 Kütüphane hizmetlerine ilişkin veriler konusunda bazı belediyeler resmi web adreslerinden istatistikler paylaşırken, bazı belediyeler ise bilgi talep edilmesi halinde bu konudaki istatistiklerini paylaşmaktadır. Söz konusu istatistiklerin gösterimi konusunda bir standart bulunmamaktadır. Çalışma kapsamında paylaşılan bilgiler, tüm belediyelerin ilgili birimleri ile iletişim kurularak elde edilmiştir.

kütüphaneleri tarafından 5-15 yaş arası çocuklara yönelik olarak sunulan kütüphane hizmetleri ve bu süreçteki yetkinlikleri, seçmenlerinin oy tercihlerinde etkili olmaktadır” şeklinde kurgulanmıştır.

Çalışmanın kapsamını İzmir Büyükşehir Belediyesi ile birlikte, siyasi yapılanmada İzmir'in merkez ilçeleri olarak belirlenen ve 5-15 yaş grubu çocuklara yönelik kütüphane hizmetleriyle ön plana çıkan belediyeler (Balçova, Bayraklı, Bornova, Buca, Çiğli, Gaziemir, Güzelbahçe, Karabağlar, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere) ve sundukları kütüphane hizmetleri oluşturmaktadır. Farklı içerik ve önceliklerle, farklı türlerdeki bilgi merkezleriyle kent sakinlerine kütüphane hizmeti veren söz konusu belediyeler, her fırsatta ve platformda aralarında kütüphanelerinde yer aldığı kültür hizmetlerini birincil gruplu hizmet ağı içerisinde gördüklerini ifade etmektedir. Bu noktada çocuklara yönelik kütüphane hizmetleri ayrı bir yerde durmakta ve belediye yöneticileri tarafından farklı öncelik düzeyinde kabul edilmektedir. Bu nedenle “kütüphane kullanıcısı” kimliği ile çocuklar çalışmanın odağı olarak belirlenmiş, yetişkinler ise “ebeveyn” kimlikleri ile bu odağın sınırları içine taşınmıştır.

Çalışmanın kuramsal bölümlerin ve kavramsal arka planın kurgulanmasında betimleme yönteminden yararlanılmıştır. Betimleme, araştırmaya konu olan olay, grup veya varlığı tanımlayan ve açıklayan bir araştırma yöntemidir. Betimleyici araştırmalar ise araştırılan konunun probleminde ilişkin olarak betimlemesini ve tasvir edilmesini amaçlayan çalışmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 224). Söz konusu bölümlerin yazımında, veri toplama aracı olarak literatür taramasından yararlanılmıştır. Literatür taraması, alan yazın kapsamında mevcut kaynak ve belgelerin incelenmesine dayalı veri toplama tekniğidir (Karasar, 2023, s. 94). Çalışmanın kapsamını oluşturan ilçelerde yaşayan ve rastgele seçilen kent sakinlerinin belediyenin çocuklara yönelik kütüphane hizmetleri ile bu hizmetlerin kişisel oy tercihlerine ilişkin etki durumunun ortaya konulması için anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket tekniği, araştırma konusu ile ilgili ve çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanan ve katılımcılara yöneltilen soruların yer aldığı dokümandır (Aziz, 2022, s.83). Bu çalışmada anket yapılandırılmış sorulardan oluşan bir doküman olarak düzenlenmiştir. Demografik bilgilerin derlendiği ilk bölümün dışında 24 sorudan oluşan anket için, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Etik Kurulundan 14 Mart 2023 tarihli ve 2023/06-01 Karar Numarasıyla *Etik Kurul Onayı* alınmıştır.

Katılımcılarının rastgele seçildiği anket kapsamında, katılımcıların temel olarak kütüphane ve belediye kütüphanesi ile hizmetlerine ilişkin farkındalıkları ve görüşleri derlenmiştir. Anket için ilk aşamada, 15-25 Nisan 2023 tarihleri arasında 10 çocuk ve 20 ebeveyn den oluşan katılımcılarla ön-test gerçekleştirilmiştir. Ön-test sonuçlarına ilişkin değerlendirmede soruların katılımcılar açısından net ve anlaşılır, yanıt seçenekleri kategorisinin de bireysel yorumlamaya uygun olduğu tespit edilmiştir. Ön-test sürecinin ardından, 27 Nisan-28 Mayıs 2023 tarih aralığında, İzmir merkez ilçelerinde yaşayan ve nüfus yoğunluğuna göre rastgele belirlenen 403 çocuk ve 5-15 yaş arası en az bir çocuğu olan 806 ebeveyne yüz yüze görüşülerek anket uygulanmıştır. Anketlere verilen yanıtlara bağlı olarak elde edilen bulgular ise 30 Mayıs-10 Haziran 2023 tarihleri arasında analiz edilmiş, değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Cohen, Manion ve Morrison (2000) ile Sekaran ve Bougie (2016)'a göre evren büyüklüğü 10 milyona kadar olan bir grubun $\pm 0,05$ hata payı ile evreni temsil edecek örneklem sayısı 400 olarak belirlenmiştir. Bu temsil oranı 2.966.488 kişilik evren büyüklüğü için toplam 1.209 örnekleme karşılanmaktadır. Örneklem seçiminde, N büyüklüğünde bir kitleden bağımsız olarak seçilebilecek birbirinden farklı n büyüklüğünde örneklemelerin birleşimlerine eşit seçilme şansı tanıyan (Mertens, 2014; Özdemir, Şahin Tekin ve Özdemir, 2015) basit tesadüfi örneklemeden yararlanılmıştır. Örneklemelerin çocuk ve ebeveyn kimliği altında anne-baba olarak ayrı kategorize edilmesi halinde 403 olan özellikli anket katılımcısı sayısı da evren-örneklem denkleminin uyum ve uygunluğu açısından yeterlidir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların kendileri ile gönüllülük esasıyla paylaşılan anketlere verdikleri yanıtların analizi yapılarak elde edilen bulgular ortaya konulmuştur. Katılımcıların demografik değişkenleri, kütüphane ve hizmetlerine ilişkin farkındalık düzeyleri ve düzenli kütüphane kullanıcılarının anket sorularına verdikleri yanıtlar, bulgular bölümünün alt alanları olarak kurgulanmıştır. Bu bölümlendirmenin öncesinde ise çalışma kapsamında anketi yanıtlayan katılımcıların ilçelere göre dağılımı gösterilmiştir. Söz konusu dağılımın belirlenmesinde ilçelerin nüfus yoğunlukları dikkate alınmıştır.

Tablo 2

Anket Katılımcılarının İlçelere Göre Dağılımı

İlçeler	İlçe Toplam Nüfusu	Çocuk Katılımcı Sayısı	Ebeveyn Katılımcı Sayısı	Toplam Katılımcı Sayısı	(%)
Balçova	80.721	12	24	36	2,98
Bayraklı	298.519	40	80	120	9,93
Bornova	454.470	61	122	183	15,14
Buca	522.404	71	142	213	17,62
Çiğli	214.065	29	58	87	7,19
Gaziemir	137.754	18	36	54	4,46
Güzelbahçe	37.753	6	12	18	1,48
Karabağlar	479.338	65	130	195	16,12
Karşıyaka	346.264	47	94	141	11,67
Konak	332.277	45	90	135	11,17
Narlidere	62.923	9	18	27	2,24
Toplam	2.966.488	403	806	1209	100

Çalışmada, anket katılımcı sayısının belirlenmesinde ilçe nüfusu dikkate alınmış ve bu nüfus üzerinden temsil oranı oluşturulmuştur. Sayıların yuvarlanmasında, ilçenin nüfusu nedeni ile katılımcı sayısının az olduğu ilçeler lehine eğilim tercih edilmiştir. Bu durumda çalışmada en fazla katılımcıyla temsil edilen ilçeler sırayla Buca, Karabağlar ve Bornovadır. Karşıyaka, Konak ve Bayraklı ilçelerinden katılımcı sayısı 100-150 kişi aralığındadır. Anketi yanıtlayan sayısının en az olduğu ilçeler ise Güzelbahçe ve Narlıdere'dir.

Demografik Bilgiler

Bu bölümde, çalışmaya gönüllü olarak destek veren anket katılımcılarının bazı demografik özellikleri ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Katılımcıların rastgele seçilmesinin bir gereği olarak, ebeveynlerin eş olmama durumları dikkate alınmamıştır. Cinsiyete bağlı değişkenlik durumu yalnız çocuklarda bağlayıcı olduğu için, bu veri tabloda gösterilmemiştir. Ankete katılan çocukların %58,80'i kız (237 kişi), %51,20'si ise erkektir (166 kişi). Ebeveynlerin dağılımı ise 488 katılımcı anne (%60,54), 318 katılımcı ise baba (%39,46) şeklindedir.

Tablo 3

Demografik Değişkenler

Katılımcı	Çocuk	(%)	Anne	(%)	Baba	(%)
Yaş						
5-7 yaş arası	100	24,82	-	-	-	-
8-11 yaş arası	223	55,33	-	-	-	-
12-15 yaş arası	80	19,85	-	-	-	-
25-35 yaş arası	-	-	229	46,93	143	44,97
36-45 yaş arası	-	-	163	33,41	86	27,05
46-55 yaş arası	-	-	74	15,16	55	17,29
56 yaş ve üstü	-	-	22	4,50	34	10,69
Toplam	403	100	488	100	318	100
Eğitim Düzeyi						
Okul öncesi (Okuryazar değil)	107	26,55	29	5,94	-	-
İlkokul	151	37,47	88	18,04	35	11,01
Ortaokul	95	23,57	95	19,47	64	20,12
Lise	50	12,41	153	31,35	107	33,64
Lisans	-	-	79	16,19	73	22,96
Lisansüstü	-	-	44	9,01	39	12,27
Toplam	403	100	488	100	318	100

Ankete katılan gruplara ilişkin demografik değişkenleri veren Tablo 3'e bakıldığında, yaş bağlamında ilk dikkati çeken husus, çocukların önemli bir bölümünün (%55,33) 8-11 yaş aralığında olmasıdır. Anne ve babaların her ikisi için ise ağırlıklı yaş gurubu %46,93 ve %44,97 sıralı temsil oranlarıyla 25-35 yaş aralığıdır. Genç ebeveynler olarak tanımlanabilecek bu yaş grubunda yer alan anne ve babaların, çalışma kapsamında görüşülen ve tamamı internet kuşağı olan çocukları ve beklentilerini daha isabetli gözlemlenmeleri ve anlamaları beklenir. Aynı ilişkilendirme üzerinden, 56 yaş ve üstü 56 (%6,94) ebeveynin çocuklarını ve beklentilerini anlama açısından daha dezavantajlı oldukları varsayılabilir.

Çalışma kapsamında görüşülen çocukların önemli bir bölümü (%73,45), örgün eğitimin herhangi bir basamağında öğrencidir. Bu dağılım, çocukların, toplumsal genel algıda kütüphane kullanımında gereklilik listesinin en başlarında yer alan okuryazar olma ile ilgili engellerinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Okul öncesi dönem içinde yer alan 107 çocuğun kütüphane ile olan bağı ise okuryazarlık dışındaki dinamiklerle sağlanmış olmalıdır. Ebeveynler söz konusu olduğunda ise lise düzeyinde eğitim, araştırmaya katılan anne (%31,35) ve babaların (%33,64) yoğunluk grubunu oluşturmaktadır. Bu noktada dikkat çekici olan hususlardan biri de 29 (%5,94) annenin okuma yazma bilmiyor olmasıdır. İlgili bilimsel literatürde de belirtildiği gibi, kütüphanenin günlük yaşamdaki yeri ve önemine ilişkin farkındalığın yanı sıra kütüphane kullanımının alışkanlığa dönüşmesinde bireyin eğitim düzeyi son derece belirleyicidir. Ebeveynlerin eğitim düzeylerine ilişkin veriler, bu açıdan son derece değişken bir örneklem grubunun katılımcı olduğunu ortaya koymaktadır.

Görüşülen ebeveynlerin gelir durumlarına bakıldığında, annelerde 7.001-10.000, babalarda ise 10.001-12.000 TL aralığının yoğunluklu grup olduğu görülmektedir. Bu rakamların haneye giren gelir olduğu dikkate alındığında, araştırmaya katılan ebeveynlerin ailelerinin alt orta gelir düzeyine sahip oldukları söylenebilir. Bu tablo gereksinimler, gereksinimlerin önceliği, gereksinimlerin karşılanması ve bilgi gereksinimi üzerinden kütüphane ile ilişkilendirildiğinde, örneklem grubunun bilgi gereksinimi üzerinden kütüphaneye olan

yakınlıklarının ülkemizdeki duruş ve netlikle örtüştüğü yargısına varılabilir. Katılımcıların yalnız %14,51’inde hane geliri 14.001 TL’nin üzerindedir. Bu grup, aynı zamanda bilginin temel gereksinimler ağı içine en kolay girebileceği öngörülen gruptur. Bilginin temel gereksinime dönüşmesi ise doğal olarak kütüphaneler ve kullanımını ilgilendirir.

Farkındalık Düzeyi

Bu bölümde, çalışmaya katılan çocuklarla birlikte ebeveynlerin, belediye kütüphaneleri ile yine belediyenin sorumluluğunda hizmet veren semt kitaplıklarına ilişkin farkındalıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 4

Katılımcıların Kütüphane Farkındalığı

Sorular		Çocuk	(%)	Anne	(%)	Baba	(%)
Kütüphane nedir biliyor musunuz?	Evet	347	86,10	423	86,68	307	96,54
	Hayır	56	13,90	65	13,32	11	3,46
Daha önce hiç kütüphaneye gittiniz mi?	Evet	309	76,67	274	56,14	249	78,30
	Hayır	94	23,33	214	43,96	69	21,70
Halk kütüphanesine düzenli olarak gidiyor musunuz?	Evet	278	68,98	197	40,36	105	33,01
	Hayır	125	21,02	291	59,64	213	66,99
Yaşadığınız ilçede bir halk kütüphanesi olduğunu biliyor musunuz?	Evet	284	70,47	302	61,88	168	52,83
	Hayır	119	29,53	186	38,12	150	47,17
Yaşadığınız ilçede belediyeye bağlı bir halk kütüphanesi olduğunu biliyor musunuz?	Evet	222	55,08	219	44,87	222	69,81
	Hayır	181	44,92	269	55,13	96	30,19

Araştırmaya katılan çocuklar ve anne-babaların çok önemli bir bölümü kütüphane ve ne olduğu konusunda kendini bilgi sahibi olarak tanımlamaktadır. Buna paralel olarak, çocukların %76,67 (309 kişi)’si, annelerin %56,14 (274 kişi)’ü, babaların ise %78,30 (227 kişi)’u daha önce en az bir kez kütüphaneye gitmişlerdir. Ancak düzenli kütüphane kullanıcıları olma durumu söz konusu olduğunda, “evet” yanıtının temsil oranı tüm gruplarda azalmıştır. Bu noktada %8’in altında bir eksilmeyeyle 278 “evet” yanıtının alındığı çocuk grubu, en umut verici tabloyu ortaya koymaktadır. Söz konusu azalma annelerde %15, babalarda ise %40’ın üzerindedir.

En az bir kez kütüphaneye gitmiş olan çocukların kütüphane eşlikçileri listesinin ilk sırasında öğretmenler (%32,17) yer almaktadır. %24,11’lik temsil oranı ile bu listenin ikinci sırasında yer alan anneler ile babalar (%13,89) arasında %10’dan fazla bir farkın varlığı, çocuk-kütüphane denkleminde babaların annelere kıyasla çok daha uzakta durduğunu göstermektedir. Aynı zamanda çocuklar için bir ilk olma özelliği taşıyan kütüphane ziyaretinde eşlikçiler listesinin diğer üyeleri arasında büyükanne-büyük baba, abi-abla ve arkadaşlar yer almaktadır.

Çocukların yaşadıkları ilçede bir halk kütüphanesi olduğunu bilme düzeyinin %68,98 olması, görece olumlu bir oran olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte bilinirlik düzeyinin annelerde %61,88, babalarda ise %52,83’de kalmasını aynı kolaylıkla kabul edilir bulmak olanaklı değildir. Belediyeye bağlı bir kütüphanenin varlığından haberdar olma durumu söz konusu olduğunda ise çocuklarda %55,08 (222 kişi), babalarda ise

%69,81 (227 kişi) düzeyine erişen “evet” yanıtı, kısmen olumlu bir tablo olarak yorumlanabilir. Annelerin bu soruya verdikleri “evet” yanıtının %44,87 (219 kişi) düzeyinde kalması, belediye kütüphane ilişkisinin seçmenler nazarındaki farkındalığı açısından dikkat çekicidir.

Düzenli Kütüphane Kullanıcıları

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde elde edilen bulgular, belediye kütüphanesine ve/veya semt kitaplığına düzenli olarak gittiğini beyan eden katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlardan elde edilmiştir. “Halk kütüphanesine düzenli olarak gidiyor musunuz?” sorusuna verilen “evet” yanıtının gruplara göre dağılımı; çocuk, anne 197 ve baba 105 kişidir. Söz konusu katılımcılar, çalışmanın bu bölümünde yöneltilen soruların evreni olarak belirlenmiştir.

Tablo 5

Belediye Kütüphanesine (Semt Kitaplığına) Düzenli Olarak Gidenlerin Yanıtları-1

Sorular	Çocuk	(%)	Anne	(%)	Baba	(%)
Belediyeye kütüphanesine hangi sıklıkla gidiyorsunuz?						
Her gün	45	16,18	23	11,68	9	8,57
Haftada bir	56	20,15	44	22,33	15	14,29
Ayda bir	47	16,91	33	16,75	28	26,66
Üç ayda bir	72	25,89	42	21,32	31	29,53
Altı ayda bir ya da daha az	58	20,87	55	27,92	22	20,95
Toplam	278	100	197	100	105	100
Kütüphanedeki kaynakları yeterli buluyor musunuz?						
Evet	53	19,06	50	25,38	20	19,04
Kısmen	77	27,69	45	22,84	25	23,81
Fikrim yok	53	19,06	29	14,72	32	30,48
Hayır	95	34,19	73	37,06	28	26,67
Toplam	278	100	197	100	105	100
Kütüphane hizmetlerini yeterli buluyor musunuz?						
Evet	75	26,98	40	20,31	23	21,90
Kısmen	58	20,86	56	28,43	27	25,72
Fikrim yok	61	21,94	36	18,27	30	28,58
Hayır	84	30,22	65	32,99	25	23,80
Toplam	278	100	197	100	105	100

Tablo 5’te yer alan verilere göre, düzenli olarak kütüphaneye giden çocukların ziyaret aralığının en yüksek olduğu grup, %25,89 tensil oranıyla “üç ayda bir” yanıtını verenlerdir. Yanı sıra, “haftada bir” ve “altı ayda bir ya da daha az” yanıtları da temsil oranının %20’nin üzerinde olduğu gruplardır. Bu soruya anneler ve babaların verdikleri yanıtlar dikkate alındığında, yoğunluklu yanıt annelerde “altı ayda bir ya da daha az” (%27,92), babalarda ise “üç ayda bir” (%29,53) seçeneğinde kümelenmiştir. Tüm gruplarda “her gün” seçeneği en az katılımcının kütüphane ziyaret sıklığının tanımı olarak ön plana çıkmaktadır.

Katılımcıların kütüphane koleksiyonuna ilişkin görüşleri dikkate alındığında, anneler ve çocukların kütüphane kaynaklarını ağırlıklı olarak yetersiz buldukları, babaların ise bu konuda *tam fikir sahibi olmama* yoğunluklarının az bir farkla da olsa *yetersiz bulma* düzeyinin önünde olduğu görülmektedir. Kütüphane kaynaklarının yeterli görülmesi noktasında en pozitif tablo %25,50 “evet” yanıtı oranıyla anneler grubuna aittir. İlgili görüş babalarda %19,04, çocuklarda ise sadece %19,09 düzeyindedir.

Memnuniyet öznesi kütüphane hizmetleri olduğunda, çocukların kütüphane hizmetlerini yeterli bulma düzeyinin kütüphane kaynaklarından daha yüksek olması (%26,98) ilgi çekicidir. Bu tabloyu, kütüphanede sunulan farklı hizmetler ve etkinliklerin, kimi zaman kitaplardan daha çok çocukların ilgisini çektiği şeklinde yorumlamak yanlış olmayacaktır. Annelerin kütüphane hizmetlerini yeterli bulma düzeyi, kütüphane kaynaklarını yeterli bulma düzeyinin (%20,31) gerisindeyken, babalarda ise hizmetlerden duyulan memnuniyet düzeyi (%21,90) kaynaklardan daha yüksektir. Bu tablo, anne ve babaların kütüphanelerin kaynakları ve hizmetlerinden beklentilerinin farklı olmasının bir göstergesidir.

Tablo 6

Belediye Kütüphanesine (Semt Kitaplığına) Düzenli Olarak Gidenlerin Yanıtları-ı

Sorular	Çocuk	(%)	Anne	(%)	Baba	(%)
Kütüphane ve hizmetleri ilginizi çekiyor mu?						
Evet	133	47,85	74	37,57	37	35,23
Kısmen	77	27,69	65	32,99	21	20,00
Hayır	68	24,46	58	29,44	47	44,77
Toplam	278	100	197	100	105	100
Çalışanların tutumlarından memnun musunuz?						
Evet	177	63,67	76	38,58	40	38,09
Kısmen	65	23,38	57	28,93	34	32,38
Hayır	36	12,95	64	32,49	31	29,53
Toplam	278	100	197	100	105	100
Kütüphane ve hizmetlerini gerekli buluyor musunuz?						
Evet	163	58,63	104	52,79	34	32,38
Kısmen	49	17,62	56	28,43	40	38,09
Hayır	66	23,75	37	18,78	31	29,53
Toplam	278	100	197	100	105	100

Düzenli kütüphane kullanıcısı olan çocukların %47,85 (133 kişi)'i kütüphane ve hizmetlerini ilgi çekici bulduğunu ifade ederken, 68 çocuğun kütüphane ve hizmetlerini ilgi çekici bulmuyor olması dikkat çekicidir. Kütüphane ve hizmetlerini ilgi çekici bulma noktasında annelerin "evet" yanıtının kendi grubundaki yoğunluğu (%37,57) ile babaların yoğunluğu (%35,23) birbirine çok yakındır. Bu noktada babaların %44,77'sinin, annelerin ise %29,44'ünün kütüphane ve hizmetlerini ilgi çekici bulmuyor olması, üzerinde düşünülmesi gereken bir istatistiktir. Umut verici olan rakam ise, kütüphane kullanımının potansiyel en uzun soluklu kullanıcıları olan çocuklarda kütüphane ve hizmetlerini ilginç bulma düzeyinin yüksek olmasıdır.

Kütüphane kullanıcısı anket katılımcıları tüm gruplarda çalışanların tutumlarından genel olarak memnun olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda memnuniyetin en yüksek olduğu grup, %63,67 (177 kişi) "evet" oranıyla çocuklardır. Kütüphane çalışanlarının tutumlarından memnuniyet annelerde %38,58, babalarda ise %38,09 düzeyindedir. Annelerin %32,49 (64 kişi)'unun, tüm katılımcılar arasında kütüphane çalışanlarından memnun olmadığını ifade eden grup olması, -annelerin çocuklar üzerindeki yönlendirici etkisi dikkate alındığında- Belediye ve kütüphaneleri ile çalışanlarında yeni sorumlulukların alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Demografik özelliğinden bağımsız olarak, düzenli kütüphane kullanıcısı olan bireylerin, kütüphane ve hizmetlerinin gerekliliği konusunda ağırlıklı olarak ve tereddütsüz pozitif yaklaşım sergilemeleri beklenir. Çocuklarda %58,63, annelerde de %52,79 temsil oranına ulaşan "evet" yanıtı, söz konusu ön kabulü kısmen de olsa doğrular niteliktedir. Ancak, babalar grubunda kütüphane ve hizmetlerinin gerekliliğine ilişkin sorunun %38,09 oranıyla "kısmen", %29,53 oranıyla da "hayır" şeklinde yanıtlamış olması dikkat çekicidir. Kütüphane ve hizmetlerini en az düzeyde gereksiz bulan grup ise %18,78 (37 kişi)'lik temsil oranı ile annelerdir.

Tablo 7

Belediye Kütüphanesine (Semt Kitaplığına) Düzenli Olarak gidenlerin Yanıtları-ıı

Sorular	Çocuk	(%)	Anne	(%)	Baba	(%)
Kütüphaneye kiminle gitmeyi seviyorsunuz?						
Anne	41	14,75	-	-	-	-
Baba	29	10,43	-	-	-	-
Arkadaş (Eş)	59	21,22	36	18,27	13	12,38
Büyükanne-Büyükbaba	35	12,58	5	2,54	-	-
Öğretmen	83	29,86	-	-	-	-
Çocuk	-	-	97	49,24	78	74,28
Yalnız	31	11,16	59	29,95	14	13,34
Toplam	278	100	197	100	105	100
Kütüphanede en çok neyi seviyorsunuz (ne ilginizi çekiyor)?						
Koleksiyon	58	20,86	72	36,55	32	30,47
Bilgisayar	51	18,35	-	-	-	-
Oyunlar	59	21,22	23	11,68	13	12,39
Etkinlikler	48	17,26	61	30,96	51	48,57
Yeni insanlar	33	11,87	23	11,68	7	6,66
Çalışanlar	29	10,44	18	9,13	2	1,91
Toplam	278	100	197	100	105	100
Kütüphanede en az neyi seviyorsunuz (ne ilginizi çekiyor)?						
Yeni insanlar	48	17,27	53	26,91	27	25,72
Sessizlik	65	23,39	46	23,35	21	20,00
Kurallar	110	39,56	29	14,72	33	31,43
Kalabalık	55	19,78	69	35,02	24	22,85
Toplam	278	100	197	100	105	100

Tablo 7'de yer alan verilere göre, çocukların kütüphane ziyaretlerinde kendilerine en çok eşlik eden grup öğretmenlerdir (%29,86). Çocukların kütüphaneye en çok birlikte gittikleri diğer eşlikçileri de %21,22 temsil oranı ile arkadaşlarıdır. Kütüphane eşlikçileri konusunda asıl dikkati çeken husus, babaların %10,43 (29 kişi) temsil oranı ile kütüphaneye yalnız gidenler de dâhil olmak üzere, eşlikçi listesinin en sonunda yer almasıdır. Anneler ve babaların kütüphaneye birlikte gittikleri eşlikçilerinde ise beklendiği gibi çocuklar büyük bir farkla ön plana çıkmaktadır. Annelerin kütüphaneye yalnız gitme oranı babalara göre daha yüksektir ve yine anneler babalarda hiç olmayan bir biçimde %2,54'lük bir temsil oranıyla da olsa büyükanneyi ve/veya büyükbabayı kütüphane eşlikçisi olarak ifade etmiştir.

Çocukların kütüphanede en çok ilgisini çeken şeylerin başında küçük bir farkla da olsa oyunlar (%21,22) yer almaktadır. İkinci sırada koleksiyonun (%20,86) yer aldığı bu listede bilgisayar (%18,35) ancak üçüncü sırada kendine yer bulabilmiştir. Annelerin kütüphanede en çok ilgi çekenler listesinin ilk sıralarında koleksiyon (%36,55), etkinlikler (%30,96) ve aynı temsil oranıyla yeni insanlar ile oyunlar (%11,68) yer alırken, babaların ilgili soruya verdikleri yanıtlarda, sıra etkinlikler (%48,57), koleksiyon (30,47) ve oyunlar (%12,39) şeklinde biçimlenmiştir.

Kullanıcıların kütüphanede en çok rahatsız olduğu hususlar söz konusu olduğunda, çocukların en çok kurallar (%39,56) ve seslikten (%23,39), annelerin kalabalık (%35,02) ve tanımadığı yeni insanlardan (%26,91), babaların ise kurallar (%31,43) ve tanımadıkları yeni insanlardan (%25,72) rahatsız oldukları görülmektedir.

Ebeveynlerin ortak rahatsızlığı daha önceden tanışılmamış yeni insanlar konusunu çocukların kütüphane kullanımını açısından önemli bir engel olarak görmemeleri, kütüphanelere, yöneticilerine ve çalışanlarına daha özgürlükçü ve yoğun katılımlı iş birliklerine açık olma açısından önemli bir fırsat sunmaktadır.

Tablo 8

Belediye Kütüphanesine (Semt Kitaplığına) Düzenli Olarak Gidenlerin Yanıtları-1v

Sorular	Çocuk	(%)	Anne	(%)	Baba	(%)	
Kütüphane evinize yakın mı?							
	Evet	105	37,76	78	39,59	47	44,76
	Hayır	173	62,24	119	60,41	58	55,24
Kütüphanenin evinize yakın olması sizin için önemli mi?							
	Evet	211	75,89	145	73,60	74	70,47
	Hayır	67	24,11	53	26,40	31	29,53
Kütüphaneyi rahat ve konforlu buluyor musunuz?							
	Evet	204	73,38	88	44,67	42	40,00
	Hayır	74	26,62	109	55,33	63	60,00
Kütüphanenin bir belediye hizmeti olduğunun farkında mısınız?							
	Evet	73	26,25	90	45,69	75	71,42
	Hayır	205	73,75	107	54,31	30	28,58
Kütüphane hizmeti belediyeye karşı tutum ve düşüncelerinizi etkiliyor mu?							
	Evet	54	73,97	83	77,57	69	92,00
	Hayır	19	26,03	24	22,43	6	8,00

Tablo 8'de ayrıntıları verilen yanıtlara bakıldığında, tüm katılımcı gruplarının genel olarak varlığından haberdar oldukları ve düzenli olarak ziyaret ettikleri halk kütüphanesini evlerine yakın bulmadıkları görülmektedir. Bununla birlikte, yine tüm katılımcı gruplarında kütüphanenin eve yakın olmasının önemli bir husus olduğu daha belirgin bir biçimde ifade edilmiştir. Çocukların %73,38'i kütüphaneyi rahat ve konforlu bir yer olarak tanımlarken bu algının annelerde %44,67, babalarda ise sadece %40,00 düzeyinde kalmış olması, kütüphane ve yöneticilerine kendilerine uzun vadede mekânsal iyileşmeyi sağlayacak bazı sorular sormalarını gerekli kılmaktadır.

Düzenli kütüphane kullanıcılarına yöneltilen sorulardan bir diğeri de ziyaret ettikleri kurumun belediyenin bir kültür hizmeti olup olmadığını bilme durumlarına ilişkindir. Çocukların yalnız %26,25'i ziyaret ettiği kütüphanenin bir belediye kurumu ve verilen hizmetin de belediye hizmeti olduğunu bildiğini ifade etmiştir. Annelerin de bu konudaki farkındalık düzeyi yarının (%47,54) altındadır. İlgili soruya %71,42 oranında "evet" yanıtını veren babalar, bu konuda farkındalığın en yüksek olduğu katılımcı grubudur. Kütüphane hizmetlerinin belediye eliyle yürütüldüğünün farkında olan ve olmayan kullanıcı grupları, bu noktada belediye yöneticilerine ve kütüphanelerine halkla ilişkiler ve pazarlama açısından farklı sorumluluklar getirmektedir.

Kütüphanenin bir belediye girişimi olduğunu bildiğini beyan eden 73 çocuk, 90 anne ve 75 babaya, söz konusu hizmetin belediyeye karşı tutum ve davranışları üzerinde etkili olup olmadığı sorulmuştur. Çalışmanın asıl amacının en görünür yanlarından birini ortaya koyan ilgili sorunun yanıtlarına göre çocukların %73,97'si, annelerin %77,57'si, babaların da %92,00'si kütüphane hizmetleri ile bu hizmetlerin kendilerinde yarattığı yeterlilik ve yetkinlik algısını belediye ile doğrudan ilişkilendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu yanıt yoğunluğu, aslında kütüphanecilik hizmetlerinin bir belediyenin genel hizmet felsefi içinde nerede durması ve değerlendirilmesi gerektiği hakkında çok ciddi ve değerli veriler ortaya koymaktadır. Belediyenin ilgili tüm birim ve bireyleri söz konusu istatistiklerden kendi paylarına düşen bir veri mutlaka bulacaklardır.

Tablo 9

Belediye Kütüphanesine (Semt Kitaplığına) Düzenli Olarak Gidenlerin Yanıtları-v

Sorular		Anne	(%)	Baba	(%)
Kütüphaneyi ve hizmetlerini çocuklarınız için önemli buluyor musunuz?	Evet	151	76,64	67	63,80
	Hayır	46	23,36	38	36,20
Çocuklarınızın kütüphanede güvende olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	120	60,91	59	56,19
	Hayır	77	39,09	46	43,81
Kütüphane ve hizmetlerinizden arkadaşlarınıza söz ediyor musunuz?	Evet	111	56,34	40	38,09
	Hayır	86	43,66	65	61,91
Seçim zamanı oy tercihinizde belediyenin kütüphane hizmetlerini dikkate alır mısınız?	Evet	138	70,05	71	67,91
	Hayır	53	29,95	34	32,09
Mevcut belediyenin kütüphane hizmetleri, oy tercihinizin lehine olmasını etkiler mi?	Evet	144	73,09	50	47,61
	Hayır	53	26,91	55	52,39

Çalışma kapsamında hazırlanan son tabloda (Tablo 9), ebeveyn kimliği ile araştırmaya katkı veren ve düzenli kütüphane kullanıcısı olan anne-babalara yöneltilen soruların yanıtları gösterilmiştir. Buna göre annelerin %76,64'ü, babaların ise %63,80'i kütüphane ve hizmetlerini çocukları için önemli bulduğunu ifade etmiştir. Özellikle annelerin bu konudaki daha yüksek yüksek hassasiyeti dikkat çekicidir. Anne (%60,61) ve babaların (%56,19) çocuklarının kütüphanede güvende olduğunu düşünme düzeylerinin, kütüphaneyi çocukları için önemli bulma yoğunluğundan düşük olması, çocukların düzenli kütüphane kullanıcısı olmaları noktasında ebeveynlerin verecekleri katkıyı örseleyecek en önemli risklerden biridir. Söz konusu riski büyüten diğer bir ayrıntı da babaların yalnız %38,09'unun kütüphane ve hizmetlerinden arkadaşlarına söz ettiğini beyan etmesidir. Zira kütüphaneler için son derece önemli hususlardan biri olan viral (ağızdan ağıza) pazarlamanın önemli yöntemlerinden biri olan bu etkileşim sürecindeki isteksizlik, orta ve uzun vadede kütüphanenin müşteri kaybı anlamına gelecektir. Annelerde %56,34 düzeyinde olan kütüphane ve hizmetlerinden arkadaşlara söz etme gerçekliği, tablonun bu konudaki görece tek iyi yanıdır.

Çalışmaya düzenli kütüphane kullanıcısı kimliği ile destek veren annelerin %70,05'i yerel yöneticilerin belirlendiği seçimlerdeki oy tercihinde kütüphane hizmetleri ile söz konusu hizmetlerdeki tatmin durumunu dikkate alacağını beyan etmiştir. Babalar grubunda %67,91 düzeyinde olan bu tercih durumu, aynı zamanda belediye kütüphanelerinin asıl karar vericileri de olan yerel yöneticiler tarafından mutlaka dikkate alınmalıdır. Çünkü bu veriler, belediye sakini ebeveynlerin, yerel yönetim kütüphaneleri ve hizmetlerini, belediyenin asli sorumlulukları kadar önemseyip önemseyemediğini ve bu noktadaki başarısını/başarısızlığını değerlendirdiği şeklinde yorumlanabilir. Annelerin %73,09'u, mevcut belediye yöneticilerinin kütüphane hizmetlerindeki başarı ve becerisinin oy tercihine olumlu etki ettiğini ifade ederken, babalarda bu oranın %47,61 düzeyinde kalması, belediye yöneticilerine, kütüphanelerine ve kütüphanecilerine eşsiz başka bir veri sunmaktadır. Bu veri; "çocuklar ve anneleri kadar babaları ve diğer belediye sakinleri de bir belediye halk kütüphanesinin öncelikli kullanıcı grubu içinde değerlendirilmeli ve bu bilinçlilikle önemsenmelidir" şeklinde özetlenebilir.

Ebeveynlerin hem çocukları üzerinden, hem de bireysel görüşlerine bağlı olarak belediye kütüphaneleri karşısındaki duruşlarını sentezleyen Tablo 9'a göre, İzmir Büyükşehir ve merkez ilçe belediyelerinin kütüphane hizmetlerine ilişkin yetenek ve yeterlilikleri ile birlikte kütüphaneler ve hizmetleri konusundaki kurumsal duyarlılıklarını da arttırması gerekmektedir.

Tablo 10

Belediye Kütüphanesine (Semt Kitaplığına) Düzenli Olarak Gidenlerin Yanıtları-v1

Sorular	Seçim zamanı oy tercihinizde belediyenin kütüphane hizmetlerini dikkate alır mısınız?			
	Anne	(%)	Baba	(%)
Kütüphanenin bir belediye hizmeti olduğunun farkında olan ebeveynler				
Evet	81	72,90	65	86,66
Hayır	9	27,10	10	13,34
Mevcut belediyenin kütüphane hizmetleri, oy tercihinizin lehine olmasını etkiler mi?				
Belediyeye karşı tutum ve düşünceleri kütüphane hizmetinden etkilenen ebeveynler				
Evet	70	84,33	62	89,85
Hayır	13	15,67	7	10,15
Seçim zamanı oy tercihinizde belediyenin kütüphane hizmetlerini dikkate alır mısınız?				
Kütüphaneyi ve hizmetlerini çocukları için önemli bulan ebeveynler				
Evet	128	84,76	54	80,59
Hayır	23	15,24	13	19,41

Çalışmada son olarak kütüphane hizmetinin belediye eliyle verildiğinin farkında olan ve söz konusu hizmetler nedeniyle belediyeye karşı tutum ve düşünceleri etkilenen ebeveynlerin seçmen kimliği ile kütüphane hizmetleri üzerinden belediyeye yaklaşımları ilişkilendirilmiştir. Buna göre, belediyenin kütüphane hizmetinin farkında olan ebeveynlerin %88,48 (146 kişi)'i oy tercihinde belediyenin kütüphane odaklı hizmetlerindeki performansını da dikkate alacağını beyan etmiştir. Bu tutum kütüphane performansını dikkate alma düzeyinin %86,66'ya ulaştığı babalarda, annelere (%72,90) göre oy tercihinde daha belirleyici bir noktada duruyor görünmektedir.

Tablo 10'da da gösterildiği gibi, araştırma kapsamında yer verilen ilçe belediyelerinin kütüphane hizmetlerinden memnun kalan ebeveynlerin çok önemli bir bölümü (%86,84), bu durumun bir sonraki yerel seçimlerde belediyeyi yöneten siyasi partiye yeniden oy verme noktasında kendisi açısından ikna edici bir unsur olduğunu ifade etmiştir. İlçe belediyesinin aralarında çocuklara yönelik hizmetlerinde olduğu kütüphane çalışmalarını yeterli bulan ve bu yetkinliği belediyede temsil edilen siyasi partinin lehine oy tercihinin yansıtacağını beyan eden ebeveynler arasında da babaların tutumu (%89,85), annelere göre (%84,33) görece daha çok ortak kanaate dönüşmüş görünmektedir. Bu noktada asıl dikkat çekici husus, kütüphane hizmetlerindeki farklı düzeydeki tatminin seçmen kimliği ile ebeveynlerin tercihinde önemli bir etki unsuru olarak kabul edilmesidir.

Ebeveynlerin seçmen kimliği üzerinde belediye kütüphanelerine yaklaşımlarında son olarak kütüphane ve hizmetlerini çocukları için önemli bulan ebeveynlerin belediye sorumluluğundaki söz konusu başarıyı oy tercihlerini nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. Her iki ebeveyn grubunda da çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerini önemli bulanların büyük çoğunluğu (anneler %84,76, babalar %80,59), belediyenin bu sorumluluk alanının yerel seçimlerde oy tercihini etkileyen unsur olarak gördüğünü beyan etmiştir. Bu veri yanı zamanda

Tablo 10 bütününde annelerin belediyenin kütüphane hizmetleri, bu hizmetlerin başarısı ve söz konusu başarının oy tercihlerine yansımaları ilişkilerinde erkeklerden daha yüksek bir duyarlılık sergiledikleri tek alt başlıktır. Annelerin bu duyarlılığı, kanıtlanabilir olmasa da çocukları söz konusunda daha hassas oldukları genel algısını da doğrular niteliktedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Günümüz toplumsal yaşamının kentlerde yoğunlaşması, bir yandan kentlerde yaşayanların hayata dair sistematiklerini ve kentten beklentilerini değiştirirken, diğer yandan da kentin ve kent yaşamının sürekliliğinin teminatı olan merkezi ve yerel yönetimlerin sorumluluklarını başkalaştırmıştır. Bu farklılaşma sürecin sorumlusu organizasyonların hem kurumsal önceliklerini değiştirmiş, hem de yeni görevler ve kurumsal işlevler ortaya çıkarmıştır. Değişimin görece en yoğun yaşandığı hizmet alanlarından biri de kentin sosyal yaşamı ve bu yaşamın ana arterlerinden biri olan kentin kültür iklimidir. Kent sosyal yaşamını kültürel unsurlar bağlamında ayakta tutan unsurlardan biri de toplumsal bellek ve kültür kurumu kimliği ile halk kütüphaneleridir.

Kent yaşamının yerel ve/veya yerinden yönetimi ön plana çıkaran yanı, kütüphaneler ve kent ilişkisinde aynı önem çizgisinden beslenerek, belediye kütüphanelerini her geçen gün daha görünür kılmaktadır. Söz konusu görünürlüğü kent sakinlerinde somutluk kazanacağı ve eyleme dönüşeceği asıl alan, demokratik oluşumlarda belediyecilik anlayışının omurgasını oluşturan “oy” tercihidir. Bu tercihin belirleyici gücü, yerel yönetimlerin kültür hizmeti bağlamında kütüphane hizmetlerini önemsemeyi tercih olmaktan çıkarmış durumdadır. Söz konusu ilişkinin, araştırmanın evrenini oluşturan İzmir’in merkez ilçeleri özelinde etkisini ortaya koymayı amaçlayan çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar şu şekilde listelenebilir.

- Katılımcıların çok önemli bir bölümü kütüphane ve varlık nedeni konusunda genel olarak bilgi sahibidir.
- Bu açıdan farkındalık eğrisi «baba-anne-çocuk» şeklindedir.
- Farkındalık, katılımcıların yaşadıkları ilçede bir kütüphane olduğunu bilme noktasında da aynı dizilişle kendini göstermektedir.
- Düzenli kütüphane kullanıcısı olma durumunda ise eğri tam ters bir diziliş «çocuk-anne-baba» ortaya koymaktadır.
- İlçede belediyeye bağlı bir halk kütüphanesi olduğunun bilinmesi noktasında ise, anneler en duyarlı grup olarak ön plana çıkmaktadır.
- Tüm gruplarda katılımcılar kütüphanecilerin tutumlarından genel olarak memnundurlar.
- Anne ve çocuk grupları kütüphane hizmetlerini daha çok gerekli görürken, babalar söz konusu gerekliliği ağırlıklı olarak «kısmen» şeklinde tanımlamışlardır.
- Çocuklar açısından kütüphaneye birlikte gitmekten en çok keyif aldıkları eşlikçiler; öğretmenleri ve arkadaşlarıdır.
- Anne ve babalarda ise kütüphaneye birlikte gitmekten keyif aldıkları eşlikçi “çocuk” olarak ifade edilmiştir.
- Oyunlar ve bilgisayarlar çocukların kütüphanede en çok ilgisini çeken unsurlarken, anneler için koleksiyon (kitaplar), babalar için ise etkinlikler öncelikli ilgi odaklarıdır.
- Çocuklar ve babalar için kütüphane kuralları, anneler için ise kalabalık kütüphanede en fazla rahatsızlık duyulan hususlardır.
- Katılımcılar, kütüphanenin evlerine yakın olmadığını, yakın olmasının kendileri için önemli olduğunu belirtmişlerdir.

- Çocuklar kütüphaneyi rahat ve konforlu bulurken, ebeveynler bu görüşte değildir.
- Kütüphane hizmetleri ve bu açıdan duyulan memnuniyet, tüm gruplarda belediyeye yönelik tutum ve davranışları olumlu yönde etkilemektedir.
- Ebeveynler: Kütüphane ve hizmetlerini çocukları için önemli buluyorlar; Çocuklarının kütüphanede güvende olduğunu düşünüyorlar; Anneler kütüphane hizmetlerinden çevresine söz ederken, babalar bu konuda daha az eylem içindedir.
- Ebeveynler: Belediyenin kütüphane hizmetlerini oy tercihlerinde dikkate alıyorlar; Anneler mevcut belediyenin başarılı kütüphane hizmetlerini yeniden oy vermede pozitif noktada görürken, babalar bu konuda kütüphane ve hizmetlerine görece daha uzak bir mesafededir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda çalışmanın ele aldığı konu bağlamında geliştirilen öneriler ise şunlardır;

- Belediye(ler), kütüphane ve hizmetleri için çok daha fazla halkla ilişkiler yapmalı ve pazarlama tekniklerinden yararlanmalıdır.
- Kütüphane hizmetlerinin çeşitlendirilmesi kadar, semt kitaplıkları aracılığı ile kütüphanelerin daha erişilebilir ve kullanıcılara yakın kılınması, seçmen memnuniyetini arttıracaktır.
- Özellikle çocuklara yönelik hizmetler söz konusu olduğunda internet ve beraberinde getirdiği hizmet fırsatları daha fazla önemsenmelidir.
- Çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerinin sunumunda, çocuğun dünyasıyla doğrudan temas halinde olan aktörler (ebeveynler, eğitmenler, öğretmenler, bakıcılar vb.), bu süreçte mutlaka hedef grup içinde değerlendirilmelidir.
- Kütüphane hizmetlerinin, belediyenin asli görevleri arasında yer alan kültür hizmetinin bir parçası olduğu ve bunun da belediyenin görünürlüğünü arttırdığını fark etmek ve ettirmek için uygulanabilir bir eylem planı belirlenmelidir.
- Tüm sektörlerde olduğu gibi, bir hizmetin profesyonelleri tarafından ve profesyonel bir biçimde verilmesi, tüm paydaşlar için kazanmanın en önemli ön koşuludur. Bundan kaçınmak, kurumsal tasarruf olarak düşünülmemelidir.

Toplu yaşam yoğunluğunun her geçen gün kentlerde kümelenmesinin artması, gelecekte belediyeler ve hizmetleri ile bu konudaki yetenek ve yeterliliklerinin gelecekte daha yoğun ve çok yönlü tartışılacağını göstermektedir. Bu tablo, yeni bir belediyecilik anlayışı ile birlikte, yeni bir belediye (kent) sakini profilini da beraberinde sahneye koymaktadır. Belediyeler, kütüphaneleri günümüz kent yaşamının en önemli sorunlarından biri olan *kente yabancı kent sakinlerinin* toplumsallaştırılmasının bir aracı olarak görmelidir. Belediyeler, kütüphaneleri günümüz kent yaşamının bir gerçeği olan çok kültürlülüğün sürdürülebilmesinde uyumlaştırma aracı olarak görmelidir. Her iki duyarlılık ve bu yöndeki çaba, seçmenlerin nazarında önce kütüphaneyi görünür ve değerli, ardından da belediye ve hizmetlerini görünür ve değerli kılacaktır.

Kaynakça

- Akkaya, M. A. ve Polat, C. (2020). Kent kültür ve geleneği ile değerlerinin oluşumu ve aktarımında halk kütüphanelerinin yeri ve önemi: Niceliksel verilerle İzmir örneği. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(1), 110-137.
- Akman, İ. ve Akman, N. (2016). Türkiye’de halk kütüphanesi hizmetlerinin yerel yönetimlere devri: Uygulama(cılar) açısından bir yaklaşım. *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu, 12-14 Mayıs 2016* içinde (ss. 462-480). B. Yılmaz, T. Çakmak ve Ş. Eroğlu (Yay. Haz.). Nilüfer Belediyesi.

- Alaca, E. ve Topal, D. (2023). Belediye kütüphanelerinin dünü, bugünü ve yarını: Ankara Altındağ Belediyesi kütüphaneleri üzerine bir araştırma. *Bilgi Yönetimi*, 6(2), 246-279.
- Altay, A. (2018). Halk kütüphanelerinde yönetim ve yönetsel işlevler. *Halk kütüphaneleri: Geçmişten geleceğe yönelimler ve yeni roller* içinde (ss. 123-153). H. Odabaş ve M. A. Akkaya (Yay. Haz.). Hiper Yayın.
- Aziz, A. (2022). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ve teknikleri*. (14. bs.). Nobel Akademik.
- Balçova Belediyesi (2023). <https://www.balcova.bel.tr/>
- Bayraklı Belediyesi (2023). <https://www.bayrakli.bel.tr/>
- Belediye Kanunu (2005). Sayı 5393, Kabul tarihi 3.7.2005. T.C. Resmi Gazete (25874, 13 Temmuz 2005). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>
- Bornova Belediyesi (2023). <https://www.bornova.bel.tr/>
- Buca Belediyesi (2023). <https://www.buca.bel.tr/>
- Burke, P. (2017). *Bilgi tarihi nedir?*. T. Sivrikaya (Çev.). İslık.
- Burke, P. (2021). *Kültür tarihi*. M. Tunçay (Çev.). İslık.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004). Sayı 5216, Kabul tarihi 10.7.2004. T. C. Resmi Gazete (25531, 23 Temmuz 2004). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>
- Canata, F. (2016). Belediye kütüphaneleri gerekli mi?: Bilgi toplumu bağlamında bir değerlendirme. tarihinde <https://core.ac.uk/download/pdf/290491183.pdf>
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. Routledge.
- Çiğli Belediyesi (2023). <https://www.cigli.bel.tr/>
- Demircioğlu Faydalıgöl, Ö. ve Yılmaz, B. (2007). Türkiye'de halk kütüphanesi hizmetlerinin yerel yönetimlere devri konusunda kütüphane yöneticilerinin ve kütüphanecilerin yaklaşımları. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(4), 414-439.
- Doğer, E. (2020). İzmir'in Smyrna'sı: Paleolitik Çağ'dan Türk fethine kadar. İletişim.
- Freeman, L. M. ve Blomley, N. (2018). Enacting property: Making space for the public in the municipal library. *Politics and Space*, 37(2), 199-2018. doi/10.1177/2399654418784024
- Galland, A. (2003). İzmir gezisi: Antoine Galland'ın bir elyazması (1678). E. Üyepazarcı (Çev.). İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- Gazimir Belediyesi (2023). <https://www.gazimir.bel.tr/>
- Güncel Türkçe Sözlük (2020). *Kent* maddesi. <https://sozluk.gov.tr/>
- Güncel Türkçe Sözlük (2020). *Kültür* maddesi. <https://sozluk.gov.tr/>
- Güzelbahçe Belediyesi (2023). <https://www.guzelbahce.bel.tr/>
- Hajek, P. ve Stejskal, J. (2017). Library usage mining in the context of alternative costs: The case of the Municipal Library of Prague. *Library Hi Tech*, 35(4), 558-576.
- İnaç, H. ve Evcim, H. (2018). Patristik felsefe bağlamında Hıristiyanlığın ve feodalitenin sosyopolitik analizi. *İzlek*, 1(1), 36-49.
- İpek, N. (2018). İzmir ve göç. *Uluslararası İzmir Göç ve Mübadele Sempozyumu*, 27-28 Nisan 2017, İzmir - *Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 201-209). İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi (2023). <https://www.izmir.bel.tr/>
- İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2023a). Kent hakkında. <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77341/kent-hakkinda.html>
- Karabağlar Belediyesi (2023). <https://www.karabaglar.bel.tr/>

- Karasar, N. (2023). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler*. (38. bs.). Nobel Akademik.
- Karşıyaka Belediyesi (2023). <https://www.karsiyaka.bel.tr/>
- Kaya, E. (2017). *Kentleşme ve kentlileşme*. İşaret.
- Kaya, E., Şentürk, H., Danış, O. ve Şimşek, S. (2008). *Modern kent yönetimi – I*. Okutan.
- Konak Belediyesi (2023). <https://www.konak.bel.tr/>
- Konya, Ü. (2017). *Yerel yönetimler ve kütüphane hizmetleri: İstanbul'da belediye kütüphaneleri*. Hiperyayın.
- Luca, L ve Sforza, C. (2021). *Kültürün evrimi*. T. Esmer (Çev.). Tellekt.
- Mertens, D. M. (2014). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative and mixed methods*. Sage.
- Mumford, L. (2007). *Tarih boyunca kent: Kökenleri, geçirdiği dönüşümler ve geleceği*. G. Koca ve T. Tosun (Çev.). Ayrıntı.
- Narlıdere Belediyesi (2023). <https://www.narlidere-bld.gov.tr/>
- Özdemir, Y. A., Şahin Tekin, S. T., Esin, A. (2015). Çözümlü örneklerle örnekleme yöntemlerine giriş. Seçkin.
- Polat, C. ve Akkaya, M. A. (2016). Belediyelerin kütüphane ve bilgi hizmetlerinde yenilikçi yaklaşımlar: Buca Belediyesi örneği. *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu, 12-14 Mayıs 2016* içinde (ss. 313-337). B. Yılmaz, T. Çakmak ve Ş. Eroğlu (Yay. Haz.). Nilüfer Belediyesi.
- Polat, Ö. (2023). Türkiye'de kütüphane hizmetlerine yönelik çevrim içi şikâyetlerin incelenmesi: sikayetvar.com örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 37(3), 153-174 Doi: 10.24146/tk.1232839.
- Sekaran, U. ve Bougie, R. (2016) *Research methods for business: A skill-building approach*. (7. bs). Wiley & Sons.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2022-49685>
- Yılmaz, B. (2019). Bir halk Kütüphanesi türü olarak belediye kütüphaneleri: Kuramsal bir çerçeve. *Bilgi merkezleri: Kütüphaneler-arşivler-müzeler* içinde (ss. 158-178). M. A. Akkaya ve H. Odabaş (Yay. Haz.). Hiperyayın.
- Yılmaz, B. (2016). Türkiye'de belediyelerin kütüphane ve arşiv hizmetleri: Kültür bağlamında bir perspektif denemesi. *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu, 12-14 Mayıs 2016* içinde (ss. 35-46). B. Yılmaz, T. Çakmak ve Ş. Eroğlu (Yay. Haz.). Nilüfer Belediyesi.
- Yılmaz, B. (2013). Türkiye'de halk kütüphanelerinin belediyelere devrine ilişkin çabalar konusunda düşüncelerim. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(2), 398-400.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12. bs.). Seçkin.

Sürdürülebilir Bilimsel İletişim için Açık Atıf Verisi*

Open Citations for Sustainable Scholarly Communication

Zehra TAŞKIN^{**},^{***}

ÖZ

Bilimsel araştırmalarda şeffaflık ve sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla açık atıf verisinin önemi giderek artmaktadır. Açık atıflar, bilimsel yayınların kaynakça bilgilerinin makinece okunabilir, ana kaynaktan bağımsız olarak erişilebilir ve herhangi bir kısıtlama olmaksızın kullanılabilir olmasını ifade eder. Bu yaklaşım, bilimsel çalışmalarda tekrarlanabilirliği, bilgi erişim süreçlerini ve bilim politikalarını iyileştirir, ayrıca yeni bilgi hizmetlerinin üretilmesine olanak tanır. 2010 yılında başlayan OpenCitations girişimi, açık atıf verilerinin semantik web teknolojileri kullanılarak yayımlanmasını sağlarken, I4OC (Initiative for Open Citations) de açık atıfların yaygınlaşmasını teşvik etmektedir. Türkiye’de ise DergiPark ve TR Dizin gibi platformlar, açık atıf uygulamalarını destekleyerek, bilimsel yayınların ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlüğünü artırmaktadır. Bu görüş yazısı TÜBİTAK ULAKBİM ev sahipliğinde yürütülen ve TÜBİTAK 2218 Yurt İçi Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı kapsamında desteklenen “Türkçe Bilimsel Literatür için Sürdürülebilir Açık Atıf Verisi” projesinin ön bulgularını tartışmakta ve açık atıfların sürdürülebilir bilimsel iletişim için önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Açık atıflar; açık atıf girişimleri; Türkiye; I4OC; OpenCitations; DergiPark; TR Dizin

ABSTRACT

The importance of open citation data is increasing to ensure transparency and sustainability in scientific research. Open citations refer to the bibliographic information of scientific publications being machine-readable, independently accessible from the main source, and usable without any restrictions. This approach enhances reproducibility in scientific studies, improves information retrieval processes, and enables the production of new information services. The OpenCitations initiative, which began in 2010, facilitates the publication of open citation data using semantic web technologies, while I4OC (Initiative for Open Citations) promotes the widespread adoption of open citations. In Turkey, platforms such as DergiPark and TR Dizin support open citation practices, thereby increasing the visibility of scientific publications both nationally and internationally. This opinion piece discusses the preliminary findings of the project titled “Sustainable Open Citation Data for Turkish Scientific Literature”, hosted by TÜBİTAK ULAKBİM and supported within the framework of the TÜBİTAK 2218 Domestic Postdoctoral Research Scholarship Program. It emphasizes the importance of open citations for sustainable scholarly communication.

Keywords: Open citations; initiatives for open citations; Turkey; I4OC; OpenCitations; DergiPark; TR Dizin

* Bu çalışma TÜBİTAK 2218 Yurt İçi Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı çerçevesinde 121C401 proje numarasıyla ve TÜBİTAK ULAKBİM ev sahipliğinde desteklenen “Türkçe Bilimsel Literatür için Sürdürülebilir Açık Atıf Verisi” başlıklı projenin çıktılarından biridir.

This study is one of the deliverables of the project titled “Sustainable Open Citations for Turkish Scientific Literature” hosted by TÜBİTAK ULAKBİM, within the framework of the TÜBİTAK 2218 Domestic Postdoctoral Research Scholarship Program (project number 121C401).

** Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM), Ankara, Türkiye. E-posta: zehrayanar@gmail.com
The Scientific and Technological Research Council of Turkey, National Academic Network and Information Center, Ankara, Türkiye

*** Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara, Türkiye
Hacettepe University, Department of Information Management, Ankara, Türkiye

Giriş

Ormandaki bir ağacın gücü ve büyümesi, köklerinin derinliğine ve erişimine bağlıdır. Bu bağlar yardımıyla sadece tek bir ağaç ayakta kalmaz; tüm ağaçlar birbirini besler ve hayat verir. Bu sayede orman ekosistemi oluşur ve yüzyıllarca yaşar. Bilimsel iletişim ekosistemi de tıpkı orman ekosistemi gibi birbirine köklerinden bağlı geçmiş araştırmalara dayanır ve ekosistemdeki kökler, ağaçlar ve dallar atıflar sayesinde etkileşime girer. Yazarlar kendi araştırmaları ile literatürün engin ormanındaki ilgili araştırmalar arasındaki bağlantıları atıflar aracılığıyla kurar (Garfield, 1997). Ancak bu bağlantıların tek rolü ilgililiği/benzerliği tanımlamak değildir. Bu bağlantılar sayesinde ormandaki en uzun, en kısa, en sağlıklı veya en sağlıksız ağaçları saptamak mümkün olabildiği gibi en sağlıklı ağacın en sağlıklı olmasını sağlayanın tohumu mu, aldığı güneş ışığının açısının mı, yoksa çevresindeki toprağın yapısının mı etkili olduğunu anlamak da mümkün hale gelir (Gladwell, 2009; Taşkın, 2020).

Yayın ve atıf sayısının araştırma değerlendirme sistemlerinde ana unsur olarak kullanılmaya başlanmasıyla atıflarla kurulan bağlantıların işlevi de boyut değiştirmiş ve bilimsel iletişim ekosistemi içindeki “en iyi”ler bu bağlantılara bakılarak saptanmaya başlanmıştır. Bu en iyi arayışı bazen yalnızca sayarak (geleneksel atıf analizi), bazen bu bağlantıların birbiri ile ilişkisini ortaya çıkarmaya çalışarak (ağ analizleri ve ortak atıf analizleri), bazense içerik anlamlandırma (içerik tabanlı atıf analizleri) şeklinde gerçekleşmiş, ancak hangi şekilde gerçekleşirse gerçekleşsin en iyi arayışındaki tüm değerlendirmeler “erişilebilen” atıflar üzerinden yapılabilmektedir. Tüm bu gelişmeler 2010 yılında açık atıf kavramının ortaya çıkmasıyla somutlaştırılmıştır.

Açık Atıf Nedir?

Açık atıf kavramı literatürde “atıf verisinin açık bir şekilde erişilebilmesi, indirilebilmesi ve yeniden kullanılabilmesi” şeklinde tanımlanmıştır (Peroni ve Shotton, 2018). Ancak yalnızca kaynakçaların açık erişim sistemlerine eklenmesinin “açık atıf” için yeterli olmadığını bilmesi gerekir. Bir atıf derleminin “açık” olarak tanımlanabilmesi için:

- **Yapılandırılmış olması:** Yani JSON veya RDF gibi makinece okunabilir bir formatta sunulması,
- **Ayrıştırılmış olması:** Yani ana kaynaktan (makale, kitap vb.) bağımsız şekilde erişilebilir olması,
- **Açık olması:** Yani herhangi bir sınırlama olmaksızın erişilebilmesi ve yeniden kullanılabilir olması gerekir (Peroni, 2018).

Açık atıfların yaygınlaştırılması sayesinde bilimsel araştırmalarda şeffaflık ve tekrarlanabilirlik sağlanabilir, bilimsel yayınların keşif süreci (bilgi erişim süreçleri) iyileştirilebilir, gözden kaçırılan bağlantıların keşfiyle bilim politikalarının yapılandırılması gerçekleştirilebilir, bilimde herkese eşit erişim hedefi başarılabılır ve yeni bilgi hizmetlerinin üretilmesi mümkün olabilir (Hutchins, 2021). Tüm bu sebeplerden dolayı gerek ticari yayıncılar tarafından sunulan hizmetlerde, gerekse elmas açık erişimle¹ sunulan dergiler veya bu dergilerin sunulduğu sistemlerde açık atıf uygulamasına geçilmesi önemlidir.

Açık atıf girişimleri

2010 yılında, açık bilim için bibliyografik atıf verilerinin semantik web teknolojileri kullanarak yayınlamak üzere kâr amacı gütmeyen çalışan **OpenCitations**² girişiminin resmi olarak başlamasıyla açık atıf kavramı varlık bulmuştur (Shotton, 2013). OpenCitations sayesinde pek çok veri modeli, veri seti ve derlem hazırlanmış, bu yolla atıf verisine dayalı pek çok yeni hizmetin gerçekleştirilmesi mümkün olmuştur.

¹ Elmas açık erişimin resmi tanımı için bkz. <https://www.scienceurope.org/media/ka3guy5t/202304-diamond-aa-icin-eylem-plani.pdf> (Ancion ve diğerleri, 2023).

² <https://opencitations.net>

Bir diğer önemli girişim ise kilit kurucularından birinin OpenCitations olduğu **Initiative for Open Citations**'dur (I4OC).³ Ana amacı yayıncılar, araştırmacılar ve ilgili tüm partilerin işbirliği ile kısıtlı erişimli atıfların yapılandırılmış olarak erişime açılmasını teşvik etmek olan bu girişim ilk ilan edildiğinde CrossRef'te var olan kayıtların yalnızca %1'i erişilebilirken, 2022 Ağustos ayı itibarıyla 61 milyon kaydın tamamına yakınının erişilebilir olduğu belirtilmiştir (I4OC, 2020). Öte yandan bu tarihten sonra CrossRef'e en az bir yayının tüm üst verilerini ve atıflarını ekleyen 5343 dergi I4OC sayfasında listelenmektedir. Ancak CrossRef'te üst verilerini depolayan, ancak bu yayınlara ait referans bilgilerini sunmadığı için listeye alınmayan halihazırda 13.000 yayıncı olduğu ifade edilmektedir. Yani, açık atıf girişimlerinin tam bir başarıya ulaştığı söylenemese de büyük oranda olumlu sonuçlar alınmaktadır ve alınmaya devam edilmektedir.

Türkiye'de Açık Atıflar: Bir Ön İnceleme

DergiPark

I4OC sayfasında yer alan dergi ve yayıncı adları incelendiğinde⁴ 388 Türkiye adresli dergi saptanmıştır. Bu dergilerin büyük çoğunluğu TÜBİTAK ULAKBİM tarafından sağlanan DergiPark⁵ platformu aracılığıyla barındırılmakta, dolayısıyla da DOI hizmetleri yüksek oranda ULAKBİM kanalıyla gerçekleştirilmektedir. Bu noktada DergiPark'ın CrossRef'te var olan Türkiye adresli dergiler için önemli bir hizmet sunduğu yadsınamaz. Ayrıca, pek çok derginin DergiPark profilinde I4OC'ye yönlendirilen "açık atıf⁶ bildirim ve politikası"nın yer alması⁷ DergiPark'ın bu konuya sağladığı katkının önemli bir göstergesidir.

CrossRef'te Kütüphanecilik Dergilerimiz

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinde çalışan akademisyenler DergiPark'ta dizinlenen pek çok üniversite dergisinde yayın yapıyor olsalar da, platformda dizinlenen ve ana teması kütüphanecilik ve bilgi bilim olan dergiler:

- Alanımızın en köklü dergisi olan ve Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından çıkarılan *Türk Kütüphaneciliği*,
- Türk Arşivciler Derneği tarafından çıkarılan *Arşiv Dünyası*,
- Ankara Üniversitesi Bilgi Yönetim Sistemleri Belgelendirme ve Bilgi Güvenliği Merkezi (BİL-BEM) tarafından yayınlanan *Bilgi Yönetimi*,
- İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tarafından yayınlanan *Bilgi ve Belge Araştırmaları*,
- İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tarafından yayınlanan *Library, Archive and Museum Research Journal*'dır (LAMRe).

Öte yandan bir diğer köklü dergi olan *Bilgi Dünyası* Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği tarafından sağlanan ve OJS alt yapısını kullanan bir web sitesi aracılığıyla sunulmakta, DergiPark altyapısını kullanmamaktadır.

³ <https://i4oc.org>

⁴ Bu kısımda sunulan bulgular 121C401 numaralı projenin çıktılarından birine ait ön bulgulardır.

⁵ <https://dergipark.org.tr/>

⁶ DergiPark platformunda "açık alıntı" kavramı tercih edilmiştir ancak genel kullanım "açık atıf" olduğundan bu çalışmada açık atıf olarak anılmıştır.

⁷ Basit bir Google sorgusu ile (I4OC DergiPark) pek çok örneğe erişilebilir.

CrossRef Katılım Raporlarında⁸ bu dergilerden yalnızca *Türk Kütüphaneciliği* ve *Bilgi Yönetimi* yer almaktadır. *Arşiv Dünyası* dergisi web sayfasında “açık erişim bildirim ve politikası & açık alıntı bildirim politikası” olmasına rağmen⁹ CrossRef raporunda yer almamasının ana nedeni *Arşiv Dünyası* dergisindeki kaynakçalarda DOI bilgisinin yer almaması olabilir. Görüş yazısının girişinde de belirtildiği gibi açık atıflar için tek gereklilik referansın erişilebilir olması değildir, ayrıca bu atıfların standartlara uygun olarak yapılandırılmış olması da önem arz etmektedir (Dergiden kaynakça örneği için Bkz. Şekil 1).

Şekil 1.

Arşiv Dünyası Dergisinde Yayımlanan Bir Makalenin Kaynakçası

Kaynakça

- “ Akar, C., Başaran, M. ve Kara, M. (2016). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 1-14.
- “ Akerson, F. (2005). *Göstergebilime giriş*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- “ Aktan, C. ve Börü, D. (2007). Kurumsal sosyal sorumluluk. kurumsal sosyal sorumluluk. İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk içinde, İstanbul: İgiad Yayınları.
- “ Alparslan, A. ve Aygün, M. (2013). Kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(1), 435-448.
- “ Berkant, H. ve Tüzer, A. (2017). Sekizinci sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve sayısal ders başarılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 171-190.
- “ Civelek, M. ve Türkay, O. (2020). Göstergebilimin kuramsal açıdan incelenmesine yönelik bir araştırma. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 4(3), 771-787.
- “ Çağlar, B. (2012). Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 22-34.
- “ Dündar, N. ve Maden, S. (2019). Velilerin çocuk edebiyatı farkındalıkları ile öğrencilerin okuma alışkanlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1077-1094.
- “ Erkman, F. (1987). *Göstergebilime giriş*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- “ Ersoy, A. (2007). Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları. *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu*, Ankara, 179-184.

Tüm Kaynakçayı Göster ▼

Türk Kütüphaneciliği ve *Bilgi Yönetimi* dergilerinin CrossRef raporlarında yer alan istatistikleri Tablo 1’de gösterildiği gibidir. Ancak, bu iki dergi kuruluş yılı ve uygulama esasları dikkate alındığında karşılaştırılabilir değildir. *Türk Kütüphaneciliği* dergisinin uzun yıllar kendi sunucusunda barındırılması, 72 yıllık tarihi, DergiPark’ta yer alan arşivlerinin sistem tarafından otomatik aktarılması gibi sebeplerle iki dergi arasındaki istatistiklerde farklar olması kaçınılmazdır. Zira kaynakçada DOI sunumu son yıllarda yaygınlaşan bir uygulamadır ve eski makalelere ait kaynakçalarda bunun olması beklenmez. Ancak alanımızın iki dergisinin istatistikleri ve CrossRef/IOC gereklilikleri dikkate alınarak alan dergilerimize yönelik sunulan bazı tavsiyeler yazının son bölümünde yer almaktadır.

Tablo 1.

CrossRef katılım raporlarında *Türk Kütüphaneciliği* ve *Bilgi Yönetimi* Dergileri¹⁰

Dergi adı	Kayıtlı yayın sayısı	Referanslar	ORCID	Fonlayıcı ID	Özetler	Fon numaraları
<i>Türk Kütüphaneciliği</i> – güncel	61	%65	%39	%4	%81	%3
<i>Türk Kütüphaneciliği</i> – tüm zamanlar	213	%48	%11	%0	%23	%0
<i>Bilgi Yönetimi</i> – güncel	45	%88	%100	%2	%100	%0
<i>Bilgi Yönetimi</i> – tüm zamanlar	90	%95	%90	%1	%100	%0

⁸ <https://www.crossref.org/members/prep/>

⁹ <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ad/page/12698>

¹⁰ Veri 1 Haziran 2024 tarihinde <https://www.crossref.org/members/prep/> adresinden elde edilmiştir.

TRDizin

Türkiye'nin atıf bilgisi sağlayan en önemli kaynağı, yine kamu tarafından (TÜBİTAK ULAKBİM) sağlanan TRDizin'dir. TRDizin¹¹ Türkiye'de belirli kalite kriterlerini karşılayan dergileri dizinlemekte ve bu dergilere ilişkin atıf bilgisini sağlamaktadır. Bu sebeple TRDizin'de yer alan atıf bilgilerinin açık atıf protokollerine uygunluğu DergiPark'tan çok daha önemlidir. TRDizin'de atıf dizinleme sürecinde;¹²

- Arka planda çalışan algoritmanın kontrol ettiği ilk bileşen DOI'dir. DOI eşleştirmede sistem referans kaydını otomatik olarak sınıflamaktadır.
- Ancak tüm kayıtların DOI'sinin olmadığı veya yazarlar tarafından verilmediği durumlarda algoritma yazar adı, dergi adı ve başlığı dikkate alan bir sınıflama yapmakta, en uygun/benzeyen kayıt altında sınıflama yapmaktadır.
- Tüm atıflar JSON formatında tutulmakta (yapılandırılmış) ve talep edildiği takdirde yayından ayrı şekilde elde edilebilmektedir (ayrıştırılmış). Ayrıca tüm atıflar açık şekilde erişilebilir durumdadır.

Yukarıda sıralanan bilgilerden hareketle TRDizin'in açık atıf hareketi tarafından belirlenen tüm kriterlere uyduğu söylenebilir. Ancak burada önemli nokta uluslararası açık atıf girişimlerine veri sağlanmasıdır. Bu sebeple TRDizin verisinin uluslararası sistemlerle konuşabilirliği sağlandığı takdirde Türkçe atıfların uluslararası görünürlüğünün artırılması sağlanabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

TÜBİTAK ULAKBİM ev sahipliğinde gerçekleştirdiğim doktora sonrası araştırma projemin ön bulgularına göre alanımızda yayın yapan dergiler için dikkat edilmesi gereken noktaları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Editoryal şablon olarak makalelere yapılan tüm atıflarda (varsa) DOI belirtilmesi zorunluluğu getirilmesi,
- Yazarların ORCID bilgisinin zorunlu tutulması,
- Fonlayıcı bilgileri ve fon numaralarının verilmesinin zorunlu tutulması, mümkünse ROR¹³ kayıtlarının sağlanması,
- Özetlerin tamamının erişilebilir hale getirilmesi.

Tüm bunların yanında ulusal atıf dizinimiz TRDizin'in görünürlüğünün artırılması için uluslararası platformlara yönelik girişimlerin yapılması gerektiği açıktır. Daha kapsamlı analizler ve detaylı değerlendirmeler projenin ana çıktısında yer alacaktır.

Kaynakça

- Ancion, Z., Borrell-Damián, L., Mounier, P., Rooryck, J., ve Saenen, B. (2023). *Elmas açık erişim için eylem planı [Çev. Zehra Taşkın]*. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.7844635>
- Garfield, E. (1997). *The concept of citation indexing: A unique and innovative tool for navigating the research literature*. <https://garfield.library.upenn.edu/papers/vladivostok.html>
- Gladwell, M. (2009). *Outliers: The story of success (Çizginin dışındakiler) [Çev. Aytül Özer]*. Kapital Medya Hizmetleri A.Ş.

¹¹ <https://trdizin.gov.tr>

¹² Bilgiler 13 Mayıs 2024 tarihinde sistem tasarımcıları ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

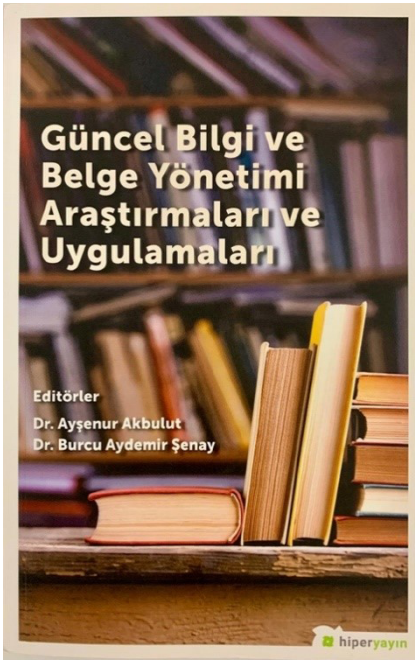
¹³ <https://ror.org>

- Hutchins, B. I. (2021). A tipping point for open citation data. *Quantitative Science Studies*, 2(2), 433–437. Doi: https://doi.org/10.1162/qss_c_00138
- I4OC. (2020). *Initiative for Open Citations*. <https://i4oc.org>
- Peroni, S. (2018, Eylül 25). *The open citations movement: The story so far* [Sunu]. figshare. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.7110653.v3>
- Peroni, S. ve Shotton, D. (2018). *Open citation: Definition*. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.6683855.v1>
- Shotton, D. (2013). Open citations. *Nature*, 502(7471), 295–297. <https://doi.org/10.1038/502295a>
- Taşkın, Z. (2020). Birikimli üstünlük ve “bilimin seçkinleri.” *Türk Kütüphaneciliği*, 34(2), 249-254. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/3081/2952>

Akbulut, A. ve Şenay, B. A. (Ed.). (2023). Güncel Bilgi ve Belge Yönetimi Araştırmaları ve Uygulamaları. Hiperyayın. ISBN: 978-625-6482-70-8

Akbulut, A., Aydemir Şenay, B. (Editors). (2023). *Current Information and Document Management Research and Practices*. Hiperyayın. ISBN 978-625-6482-70-8

Esra PİROĞLU*

This study aims to review the book titled “Current Information and Document Management Research and Practices,” edited by Dr. Ayşenur Akbulut and Dr. Burcu Aydemir Şenay. The book includes nine studies covering current research and practices in the field of Information and Documents Management.

Bilginin üretim ve paylaşım hızının artmasıyla yaşanan gelişmeler tüm alanlarda etkisini göstermektedir. Söz konusu üretim ve paylaşım hızından dolayı güncellik konusu alanlar için her zamankinden daha çok önem kazanmıştır. Bir bilim dalının güncelliğini anlamak için o bilim dalındaki bilimsel araştırmaya çıktıklarına gereksinim duyulmaktadır. Dolayısıyla Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki güncel konuların anlaşılması için alanda yapılmış çalışmalar oldukça önemlidir.

Editörlüğünü Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Dr. Öğretim Üyesi Ayşenur Akbulut ve Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Dr. Öğretim Üyesi Burcu Aydemir Şenay’ın yaptığı “Güncel Bilgi ve Belge Yönetimi Araştırmaları ve Uygulamaları” başlıklı bu kitap, akademisyenler tarafından farklı konuları değerlendiren çalışmalardan oluşmaktadır. Kitap,

söz konusu alanda yapılan güncel araştırma ve çalışmaların görünürliğini ortaya koyan önemli bir çalışmadır. Önsözü Prof. Dr. Bülent Yılmaz tarafından yazılan bu eserde, “Bilgi Politikaları Bağlamında Türkiye ve Bazı Avrupa Ülkelerinin Halk Kütüphanesi Mevzuatı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, “Yönetim Süreci Bağlamında Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği’nin Değerlendirilmesi”, “Çocuk Gelişiminde Oyuncak Kütüphanelerinin Rolü ve Önemi”, “Üniversite Kütüphaneleri için Bir Stratejik Yönetim Modeli”, “Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Lisans Öğrencilerinin Kitap Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlığı: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Örneği”, “Bilginin Düzenlenmesinde Yeni Yaklaşımlar”, “Kampüs Haritası Uygulamaları ve Çevrimiçi Kampüs Haritaları Üzerine Bir Değerlendirme”, “Türkiye’deki Üniversite Kütüphanelerinin Vizyonlarında Yer Alan Kullanıcı Vurguları Üzerine Bir İnceleme” ve “Arşivcilikte Güncel Yaklaşımlar” başlıklı 9 çalışmaya yer verilmiştir.

* Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: esrapirogluinfo@gmail.com
Hacettepe University, Faculty of Letters, Department of Information Management. E-mail: esrapirogluinfo@gmail.com

Prof. Dr. Bülent Yılmaz ve İdris Semih Kaya tarafından yazılan “*Bilgi Politikaları Bağlamında Türkiye ve Bazı Avrupa Ülkelerinin Halk Kütüphanesi Mevzuatı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*” başlıklı çalışmada (s.15-60), Türkiye’deki halk kütüphanesi mevzuatının Avrupa ülkelerinden olan Bulgaristan, Hollanda, Büyük Britanya, Letonya, Moldova ve Çek Cumhuriyeti ile eleştirel bir karşılaştırması yapılmıştır. Çalışmada, mevzuatına erişilebilen 6 ülke ile Türkiye’nin Halk Kütüphanesi mevzuatı kıyaslanmıştır. Çalışmanın sonucunda, Türkiye’de 2012 yılında yayımlanan Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği’nin güncellenerek yenilenmesi, yönetmeliğin güncellenmesinde Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü akademisyenlerinin bilgi birikimlerinden faydalanılması ve kullanıcı görüşlerinin dikkate alınması gerektiği önerilerinde bulunulmuştur. Yılmaz tarafından yapılan bir çalışmada (Yılmaz, 2001), Türkiye ve AB ülkelerinin halk kütüphanelerinin niceliksel olarak kıyaslandığı görülmektedir. Çalışmanın sonucunda Türkiye’nin AB ülkelerine göre bazı kütüphane unsurları bakımından daha geride kaldığı anlaşılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde iki çalışmanın birlikte değerlendirilmiş olmasının nedeni kütüphane mevzuatlarının ve bazı unsurların birbiriyle ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır. Mevzuatın yetersiz görülmesi, uygulamadaki eksikliklerin bir nedeni olarak değerlendirilebilmektedir.

Bir önceki çalışmayla ilişkili olan, Doç. Dr. Malik Yılmaz tarafından yazılan “*Yönetim Süreci Bağlamında Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği’nin Değerlendirilmesi*” başlıklı çalışmada (s.61-85), Türkiye’de Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği’nde yönetim sürecinin halk kütüphaneleri için nasıl değerlendirildiğinin, halk kütüphanelerine yönelik yaklaşımların ve yöneticilerin görevlerinin nasıl ele alındığının oraya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda, mevzuatta halk kütüphanelerin yönetimine ve yöneticiye ilişkin çok sayıda maddenin yer almadığına, merkezi yönetimin etkisinin söz konusu yönetmelikte etkisinin çok fazla olduğuna, daha etkin uygulamalar için kütüphane yöneticilerine merkezi idare ile iş birliği halinde olmaları koşuluyla karar yetkilerinin verilmesi gerektiğine ve mevzuatın güncellenmesi gerektiğine değinilmiştir. Halk kütüphanelerinin yönetim yapısının değerlendirildiği bir çalışmada (Alaca, Yılmaz, 2021), toplamda 330 yönetici kapsama alınmış olup, yönetime ilişkin yaklaşımlarda olumsuzlukların yer aldığı belirtilmiştir. Bu da uygulamada Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği’nin yöneticiler ve yönetim konularında yetersiz olduğunu desteklemektedir.

Doç. Dr. Güler Demir tarafından yazılan “*Çocuk Gelişiminde Oyuncak Kütüphanelerinin Rolü ve Önemi*” başlıklı çalışmada (s.86-129), oyuncak kütüphanelerinin çocukların gelişimine katkıları ve büyümelerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada oyuncakların çocuklar için öğrenme ve eğlence aracı olduğu ifade edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, oyuncakların çocukların gelişimine farklı açılardan etkileri olduğunun ve bu nedenle ciddiye alınması gerektiği belirtilmiştir. Oyun ve oyuncakların kütüphanelere taşınmasının kütüphanelerin eğlendirme ve sosyalleştirme işlevleri için de olumlu bir etkisinin olduğu vurgulanıp, ücretsiz hizmet veren oyuncak kütüphanelerinin çocuklar ve aileleri için fırsat eşitliği oluşturduğu ifade edilmiştir. Literatürde bu çalışmayı destekler nitelikte olan, bir çalışmada (Gönen, Temiz ve Akbaş, 2015) çocuk kütüphanelerinin çocukların öğrenme süreçlerine yardımcı olduğu vurgulanmış olup, etkileşimli aktivitelerin çocukların erken okumalarını desteklediği ifade edilmiştir.

1st International Eurasian Conference on Educational and Social Studies’de sunulan bildiri temelinde hazırlanan, “*Üniversite Kütüphaneleri için Bir Stratejik Yönetim Modeli*” başlıklı çalışma (s.130-156), Dr. Öğr. Üyesi Buket Candan tarafından yazılmıştır. Çalışmada performans odaklı skorkart tekniği ile süreç odaklı hoshin kanri tekniğini birleştirerek tüm yönetim süreçlerinde stratejilerin uygulanmasına odaklanan kuramsal bir model önerisi yapılmıştır. Çalışmada üniversite kütüphaneleri için söz konusu iki tekniğin entegrasyonu konu alan bir teknikten bahsedilmiştir. Çalışma sonucunda, dengeli skorkart ve hoshin kanri tekniklerinin birlikte uygulandıklarında birbirlerinin farklı yetersizliklerini tamamladıkları ifade edilmiş, bu nedenle iki tekniğin bütünleşmiş bir şekilde kullanılması önerilmiştir. 2014 yılında bir çalışmada (Özyörük vd, 2014), performans ölçümünde dengelenmiş skorkart ve analitik hiyerarşi prosesinin birlikte uygulanması, skorkart modelinin farklı modellere entegre edilebildiğini göstermektedir. Üniversite kütüphanelerinin yönetimi söz konusu olduğunda ise, skorkart ve hoshin kanri tekniklerinin birlikte uygulanması sadece bir yöntemin uygulanmasına göre daha güvenilir sonuçlar vereceğini düşündürmektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Erdinç Alaca tarafından yazılan “*Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Lisans Öğrencilerinin Kitap Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlığı: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Örneği*” başlıklı çalışmada (s.157-258), Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü lisans öğrencilerinin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmanın kapsamı Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü lisans öğrencilerinden olan 266 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda, geleceğin bilgi profesyonellerine yönelik okuma ve kütüphane kullanma becerilerinin geliştirilmesi için bazı öneriler geliştirilmiştir. Ayrıca çalışmanın sadece kapsamı bağlamında düşünülmemesi gerektiğine ve bu konunun toplumsal boyutlarıyla değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Literatürde okuma alışkanlığı konusunda yapılan çok sayıda çalışma yer almaktadır. Yapılan çalışmalar, çocuklara, ortaokul öğrencilerine, üniversite öğrencilerine ve farklı örneklere göre değişiklik göstermektedir. Bu çalışmaların sonuç bölümleri incelendiğinde genel bir değerlendirmeyle öğrencilerin okuma alışkanlığının istenenden daha az olduğu belirtilmektedir. Alaca'nın da ifade ettiği gibi okuma alışkanlığının toplumsal yönüyle incelenmesi ve bu doğrultuda bazı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Bilgi kaynaklarının tanımlanmasına ilişkin farklı yaklaşımlar vardır. Resource Description and Access (RDA) kavramı gibi bazı kavramlar da bu yaklaşımlardan bazıları olarak karşımıza çıkmaktadır. “*Bilginin Düzenlenmesinde Yeni Yaklaşımlar*” başlıklı çalışma (s.259-287) Doç. Dr. Mustafa Bayter tarafından yazılmıştır. Yazar, çalışmasında bilgi kaynaklarının düzenlenmesi için geliştirilen RDA (Resource Description and Access – Kaynak Tanımlama ve Erişim), FRBR (Bibliyografik Kayıtlar için İşlevsel Gereklere), FRAD (Yetki Verileri için İşlevsel Gereklere), RDA Yeniden Yapılandırma ve Tasarım Projesi, LRM (Library Reference Model), Üst Veri (Meta Data) – Mikro Veri (Micro Data) konularını bilgi kaynaklarının düzenlenmesinde yeni yaklaşımlar bakımından incelemiştir. Çalışmada, RDA'ya ilişkin tanımlayıcı bilgilere, RDA'ya geçiş nedenlerine ve geçiş aşamasının nasıl gerçekleştiğine yer verilmiştir. Ardından, RDA, FRBR, FRAD modelleri bir arada değerlendirilmiştir. Devamında, RDA/3R Projesi, LRM, Üst Veri, Mikro Veri kavramları açıklanmış olup mikro veri tanımlama programlarına örnekler verilmiştir. Çalışmanın sonucunda, genel bir değerlendirme yapılmış olup çalışmada geçen kavramların bilginin düzenlenmesinde ve erişimindeki önemine vurgu yapılmıştır. Son dönemlerde ülkemizde bu konuda yapılan kaynak tanımlama çalışmalarına örnek sayılabilecek olan, ÜNAK tarafından yürütülen RDA çeviri çalışmasında, kaynak tanımlama standartları arasında Türkçe'nin olmaması bir eksiklik olarak değerlendirilmiş olup RDA terim ve ögelerinin çevirisi yapılmıştır (RDA Çalışma Grubu, t.y.). Verinin düzenlenmesinde ön plana çıkan bu kavramların gelişen teknolojiyle ve kaynak çeşitliliğine bağlı olarak ilerleyen zamanlarda daha fazla gündeme gelmesi beklenmektedir. Bayter'in çalışması, uluslararası alanda yapılan kaynak tanımlama çalışmalarının Türkiye'deki bilinirliğine katkı sağladığı için oldukça önemlidir.

Kampüs haritaları, üniversite kampüslerinde yer alan yüksekokul, fakülte, yurt, havuz, büfe ve postane gibi yapıları gösteren haritalardır. Ekrem Şahin, Dr. Öğr. Üyesi Demet Soylu, Prof. Dr. Tunç Durmuş Medeni ve Tolga Medeni tarafından yazılan “*Kampüs Haritası Uygulamaları ve Çevrimiçi Kampüs Haritaları Üzerine Bir Değerlendirme*” başlıklı çalışmada (s.288-355), dünya literatüründen ve Türkiye'den seçilen farklı üniversitelerin çevrimiçi kampüs haritalarının, akıllı kampüs harita uygulamalarının ve kampüs bilgi sistemlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada Wisconsin Üniversitesi Madison Cartography Laboratory, Technical University of Munchen, Arizona Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Haritası Mashup Uygulaması, K.L.S. Gogte Teknoloji Enstitüsü, Londra Üniversitesi, Güney Pasifik Üniversitesi, Santa Barbara California Üniversitesi, Mindanao Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Al al-Bayt Üniversitesi 3 Boyutlu CBS Modeli, Ulusal Laos Üniversitesi, ODTÜ ve Utah Üniversitesi'ne ilişkin kampüs harita uygulama örneklerine ve analizlerine yer verilmiştir. “*Kampüs Uygulamaları*” bağlamında Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilgi Sistemi ve Anadolu Üniversitesi Mobil Kampüs Uygulamasına ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Çalışmanın sonucunda, genelde tasarlanan uygulamaların etkileşimli bir yapıda olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, yükseköğretim kurumları/üniversiteler ve öğrenciler/kullanıcılar için neler yapılabileceğine ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Çalışmanın çıkış

noktası olan üniversitelerin web siteleri incelendiğinde çeşitli haritaların oluşturulduğu görülmektedir. Haritaların bilgiyi görselleştirmedeki işlevi hem öğrenciler hem de potansiyel tüm kullanıcılar için zaman tasarrufu gibi belli açılardan önem taşımaktadır. Bu çalışmada kampüs haritalarının işlenmesi, ilerleyen dönemlerde yapılacak çalışmalara örnekler içermesi bakımından önemli görülmektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Dalkıran tarafından yazılan “*Türkiye’deki Üniversite Kütüphanelerinin Vizyonlarında Yer Alan Kullanıcı Vurguları Üzerine Bir İnceleme*” başlıklı çalışmada (s.356-378), Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinin web sitelerindeki vizyon tanımlarında yer alan kullanıcı ile ilgili vurguların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın kapsamını, Türkiye’deki özel ve kamu üniversite kütüphanelerinden 149 adet üniversite kütüphanesi oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda, bulgulara yönelik genel çıkarımlar yapılmış olup, Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinin kullanıcı vizyonlarında bilgi gereksinimlerini, kullanıcı gereksinimlerini ve teknolojiyi önemseydiği belirtilmiştir. Bu çalışma ülkemizde “kullanıcı” kavramının üniversite kütüphanelerinin gelecek planlarının neresinde olduğunu anlamaya katkı sağlamaktadır. Literatürde, kullanıcı, kütüphane unsurlarının olmazsa olmaz maddelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bundan dolayı sürdürülebilirliği hedefleyen kütüphanelerin kullanıcıyı önemsemesi beklenmektedir.

Arş. Gör. Mehmet Kürşat Değer tarafından yazılan “*Arşivcilikte Güncel Yaklaşımlar*” başlıklı çalışmada (s.379-398), arşivcilik alanındaki güncel yaklaşımlar, son zamanlarda yapılan bilimsel toplantıların konularıyla belirlenmiş olup bu yaklaşımların arşivcilik çalışmalarına yansımaları değerlendirmek amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda, bazı konuların bilimsel toplantılarda ve yayınlardan çok sonra işlendiği, bilimsel toplantıların sonucunda hazırlanan bildirimlerin literatüre önemli katkılar sağladığı, ulusal anlamda iyi uygulama örneklerinin olduğuna değinilmiştir. Arşivcilik ya da Belge Yönetimi alanında teknolojinin etkisiyle değişimler yaşandığı ve yaşanmaya devam edeceği inkâr edilemez bir gerçektir. Değer tarafından yapılan bu çalışma günümüzde arşivcilik çalışmalarının hangi noktada olduğunu anlamamız konusunda alana katkı sağlamaktadır.

Bilgi ve Belge Yönetimi alanında güncel uygulamaların yer aldığı 9 farklı çalışmaya yer veren bu kitap genel olarak incelendiğinde, alanda politikalar, yönetmelik, oyuncak kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri, kitap okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığı, bilginin düzenlenmesi, coğrafi bilgi sistemleri, vizyon tanımlamalarındaki kullanıcı ifadeleri ve arşivcilik konularında çalışmalar yapıldığı anlaşılmaktadır. Örneklerle desteklenen çalışmalar, gelişim için bazı değerlendirme ve kıyaslamaların gerekli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Kitapta yer alan her bir çalışmanın alanın bilgi birikimine katkısı oldukça fazladır. Ayrıca eser, Bilgi ve Belge Yönetimi alanında yapılan güncel çalışmaları incelemek isteyen araştırmacılar için bir rehber niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

- Akbulut, A. & Şenay, B. A. (Ed.). (2023). Güncel bilgi ve belge yönetimi araştırmaları ve uygulamaları. *Hiper-yayın*.
- Alaca, E., & Yılmaz, B. (2021). Türkiye’de halk kütüphanesi yönetim ve hizmet yapısının yenilikçi örgüt kültürü açısından değerlendirilmesi ve yenilikçi örgüt kültürü stratejisi ve eylem planı önerisi. *Bilgi Yönetimi*, 4(2), 186-221. <https://doi.org/10.33721/by.927734>
- Gönen, M., Temiz, N., & Akbaş, S. (2015). Erken çocukluk döneminde çocuk kütüphanelerinin rolü ve önemi: Bir kütüphane programı örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(208), 76-89. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mil-liegitim/issue/36142/406088#article_cite
- Özyörük, B., Şirin, Y., Yoksulabakan T. vd., (2014). Performans ölçümünde dengelenmiş skor kart ve analitik hiyerarşi prosesi entegrasyonu. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/200975>
- RDA Çalışma Grubu, (t.y.). <https://rda.unak.org.tr/>
- Yılmaz, B. (2001). Avrupa Birliği (AB) Ülkeleri ve Türkiye’de halk kütüphaneleri: Niceliksel bir karşılaştırma. *Türk Kütüphaneciliği*. <https://bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/1705-3409-1-PB.pdf>